

XLII. évfolyam 2019. szeptember–október

Kertbarát

magazin

Alapította Bálint György 1977-ben

Ajándék
1000 Ft-os
Oázis kuponnal

ZÖLDEK A TETŐN

A SZŐLŐ ÉS A BOR
szerelme

Tenerife
és botanikus kertje

Illatok és dallamok

Sümegi Eszter

KRIZANTÉMOK IDEJE

695 Ft | előfizetőknek 645 Ft

9 770133 194300 19009

AZ ELSŐ 25 ELŐFIZETŐNK 2000 FT-OS OÁZIS VÁSÁRLÁSI UTALVÁNYT KAP

MINDEN EGY HELYEN!

Magyarország legnagyobb digitális agrárszaklap-portfóliója!

Fizessen elő a Magyar Mezőgazdaság Kft. kiadványainak digitális változatára!

- Egyedi kedvezményes ár digitálislap-előfizetőink részére!
- Egyszerű, gyors, kényelmes előfizetési lehetőség!
- Bővített interaktív tartalom!
- Hirdetőpartnereink számára újszerű, interaktív megjelenési lehetőség!

Nő tüllzacskókkal

Egy éve lehetett, a ház nyár végi nagytakarításakor. Az ember lánya próbál szelektálni, régi ruhák, felnőtt, háztól elköltözött gyerekek apróságai, felgyűlt újságok, magazinok, tönkrement kütyük, na és a csomagolás, cipősdobozok, papírtáskák és nejlonszatyrok. Ez utóbbi okozza mindig a legnagyobb fejtörést. Ránéztem a tetemes nagyságú nejlonszatyros-zacskós kupacra, és fogalmam sem volt, hogy mit csináljak vele. Rájöttem, hogy ez a rengeteg szemét pár hónap alatt gyűlt össze, és a következő néhány hónapban ugyanennyi lesz, és csak ide-oda tologatom a házban, hátha kell még valamire felkiáltással. És közben tudom azt, hogy mennyire káros hozadéka ez a fogyasztói társadalomnak. Autóba tuszkoltam, elvittem a városi szelektív udvarba, kidobtam.

Rájöttem, hogy mindent zacskóba teszek és tesznek nekem a boltban, de még az öreg nénik is a piacon, akik néhány sárgaréppal ülnek a kisasztalnál, és a méhészt, aki a tiszta mézesüveget is behúzza egy nejlonba. Egyedül a virágáros aszszonyok figyelnek a környezetre, mert a vizesvödörből kivett csokrokat használt újságpapírba tekerik.

Igen, de mi lesz ezután? Hogyan hozom haza a hagymát, paradicsomot, borsót, epret a piacról? A világhálót hívtam segítségül, és ott az egyik környezettudatos oldalon azonnal beleszerettem egy hófehér tüll anyagból készült, fűzőld színű húzózsínóval ellátott bevásárlózsák-készletbe, nagyon tetszett, hogy a csomagba többféle méretet is tettek. Azonnal rendeltem, és a következő szombat reggel új szerzeménnyel felfegyverkezve vonultam a kisvárosi piacra, és vártam a reakciókat. Az egyikbe paprikát válogattam, a középkorú kertészember elvette a hófehér tüllzsákot, lemérte, bemondta az árát, ami több volt a kelleténél, utána mondott egy másikat, ami meg kevesebb. Amikor nevetni kezdtem, ő meg szabadkozott, hogy teljesen összezavarta a rendhagyó tüllzacskó látványa. A hagymás-krumplis asztalnál mindig trécslelek a gazdaházaspárral. Amikor felmutattam a mosható, szellőző praktikus darabot, az asszony szeme felcsillant: hol vettem, de jó lenne, ha mindenki ilyet hozna, ő is varr majd egy készletet, vagy többet és árulja is. Pár alkalommal később, amikor ismét megálltam a paprikás-paradicsomos embernél, automatikus mozdulattal nyúlt a nejlonzacskós köteghez, rám nézett, és visszatette: ja, maga az, aki nem kér zacskót. Máskor öt darab almára volt szükségem, az almaárusnak is előadom a szlogenem: köszönöm, nem kérek zacskót, és a gyümölcsöket a mérlegre halmozom. A nő csodálkozó tekintétől kísérve teszem minden csomagolás nélkül a kosaramba, és megjegyzi, végül is nem muszáj ennek nejlontasak. Lassan megszokják, van, aki különös hóbortnak tartja, de sokan nagyon is értik, miről szól a történet. Az ökotudatos gondolkodás jó a bolygónak és jó nekem is, mert ettől a gyerekkorom egy kis darabja jön elő, amikor azt ettük, ami éppen termett, ecettel mostunk ablakot és újságpapírral töröltük.

Szerencsére szélesebb körben is igyekeznek felhívni a figyelmet a szemlélet- és életmódváltásra, a közelmúltban műanyagmentes kampány indult, amire sokan felfigyeltek és követték. Ezért írunk mi is a zöldtetők előnyéről, a társasházak tetőjén kialakítható közösségi zöldségeskertekről, vagy a sok szempontból takarékos fenntartású kavicskertekről.

Sarolta Jucsi

SZAKLAPOK

MAGAZINOK

AGRÁRHÍRPORTÁL

DIGITÁLIS KIADVÁNYOK

HETI HÍRLEVÉL

KIÁLLÍTÁSSZERVEZÉS

MMG TV, VIDEÓRIPORTOK

RENDEZVÉNYSZERVEZÉS

EGYEDÜLÁLLÓ CÉLZÁSI LEHETŐSÉGEK

VELÜNK
TELJES
A KÉP!

magyarmezogazdasag.hu

KERTET ÉPÍTÜNK

- 6 Zöldek a tetőn
- 10 Teendők a zárttetőn
- 36 Kavicskertek

BEMUTATJUK

- 20 A szőlő és a bor szerelme
- 40 Szőlő és bor a Bibliában
- 44 Beszédes nevek
- 47 Kiváló magyar árudák
- 54 Bűbajos bangiták
- 60 Világító papírvirág-füzér

KERTEK-EMBEREK

- 12 Illatok és dallamok
- 26 Gyümölcsös díszkert

KEDVENC NÖVÉNYÜNK

- 16 Krizantémok ideje

ITTHON

- 24 Pókhálós réteken

MAGOT KÜLDÜNK

- 30 Az opáljuhar őszi pompája

IDŐSZERŰ

- 31 Bársonyos, puha színek

KERTÉSZPALÁNTA

- 39 Jóbogyók és rossz bogyók

IDEGEN TÁJAKON

- 48 Tenerife és botanikus kertje

NÖVÉNYDOKTOR

- 52 Talajlakó kártevők

VENDÉGLÁTÁS

- 58 Szőlő, bor zamata

12

16

20

6

36

48

Zöldek a tetőn

A történelem első zöldtetőjét függőkertnek hívták. Szemirámisz nevéhez kötik a történetírók, pedig a Tigris és az Eufrátesz környezetében elterülő Babilon síkság területén valószínűleg több ilyen is létezett.

Lépcsőzetes kialakítású teraszai annyi földet tartottak meg, hogy lombos fákból álló, dús növényzetű kertek jöhettek létre rajta, melyeket az Eufrátesz magasra vezetett vizével öntöztek.

A mai kor másként értelmezi a zöldtető fogalmát. Szó szerint véve az építmények legfelső részének, a tetőnek különböző szempontok szerinti, növényekkel való beültetéséről van szó, azért, hogy a természet egy darabkája ott fent, a magasban is megjelenhessen. Szükség is van rá, hogy pótoljuk azt, amit a talpunk alatti zöldfelületekből a kényelmesebb emberi élet igényei miatt elveszünk. A zöldtetők létrejötte több szakterületet érint. Fontos szerepet kap a fődémszerkezet, a tetőszigetelés, és persze a kertészet, amely az ültetőközeget, a növényzetet és az öntözési rendszereket adja hozzá. Szerkezetük, felhasználási módjuk szerint többféle zöldtetővel találkozhatunk és ma már nemcsak az épületek legfelső részén. A szakma zöldte-

tőnek tekint minden olyan felületet, ahol nem kapcsolódik szervesen a növény és az ültetőközeg együttese a termett talajhoz – vagyis minden föld alatti parkoló, vagy bármilyen más föld alatti létesítmény fölötti park, kert is zöldtető. Van, hogy nem is tudunk róla, pedig naponta látjuk. Viszont nem zöldtető az, amikor kaspókat, virágládákat teszünk ki egy erkélyre. Különböző zöldtetőtípusokat alakíthatunk ki.

Extenzív zöldtetők

Az épületek felső ablakából láthatóak, nem tartózkodásra épülnek, jelenlétükkel mégis csökkentik a levegőszennyezettség mértékét, segítik a csapadékvíz megtartását, az épületek energiaigényének harmonizá-

JELLEMZŐI

- Szerkezeti rétegvastagság, ültetőközeg 10-15 cm.
- Csak látványelem, ökológiai szerepe van.
- Kertként nem használható.
- Időszakos közlekedésre járófelületeket, tipegőket, keskeny utakat alakítanak ki benne.
- Fenntartásához nincs szükség rendszeres növényápolásra.
- Öntözésre csak a telepítést követő egy évben van szükség.

NÖVÉNYEI

- Deres csenkesz (*Festuca pallens*)
- Deres fényperje (*Koeleria glauca*)
- Fehér varjúháj (*Sedum album 'Murale'*)
- Kossuthka (*Sedum ellacombianum*)
- Dúsvirágú varjúháj (*Sedum floriferum 'Weihenstephaner Gold'*)
- Deres varjúháj (*Sedum hispanicum*)
- Kaukázusi varjúháj (*Sedum spurium*-fajták)
- Kővirózsák (*Sempervivum*-fajták)

FOTÓ: ZÖLDTETŐ- ÉS ZÖLDFALÉPÍTŐK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE (ZÉOSZ)

A zöldtetők pozitív hatásai

- ✓ Növelik az ingatlanok értékét, hiszen ott is kialakíthatóak pihenőkertek, ahol korábban erre nem volt lehetőség.
- ✓ A sűrűn lakott városrészekben változatos növényállományú, használható zöldfelületet adnak.
- ✓ A növényzet és az ültetőközeg együtt átmenetileg, hosszabb-rövidebb ideig megtartja a lezúduló csapadékvizet, csökkenti annak elfolyási sebességét, ezért a csatornahálózat nem lesz túlterhelt.
- ✓ A nyári forróságokban a nap nem éri közvetlenül a tetőszerkezetre, a növényzet elnyeli a fényt.
- ✓ Szigetelésként hozzájárul a tetőrendszerek élettartamának növeléséhez, a lakásokban a téli-nyári hőingadozást kiegyenlíti: nyáron hűt, télen fűt.
- ✓ Nyáron nem forrósodik föl a tető, a környezetébe nem sugároz ki forró levegőt, nem melegíti föl mikrokörnyezetét.
- ✓ A párologtató növények megkötik a szálló port és abban a kis környezetben, ahol a kert létrejött, minden élőlény számára kedvezőbbé teszik az életfeltételeket.

lását. Mivel nem kertként működnek, ezért fenntartási igényük is csekély. A könnyűszerkezetes épületek tetején működő extenzív zöldtetők segítségével 70 százalékos energiaköltség-csökkentés is elérhető, ami már számottevő. Fontos a felhasznált ültetőközeg (szubsztrát) összetétele, mert a víz megtartásáért, majd a nagy csapadékmennyiség átengedéséért közel 80 százalékban az felel. Úgy kell kialakítani, hogy minél több vizet tartson meg a terület.

Biodiverz zöldtetők

Mesterségesen létrehozott élőhelyek. A biológiai sokféleség megőrzése a tetőkön is fontos, tehát a növényeken kívül a beporzó rovarokra (ún. pollinátorokra) is figyelemmel kell lennünk. A biodiverz zöldtetők ezt a fontos szempontot teljesítik amellet, hogy az extenzív zöldtetők minden előnyös tulajdonságával bírnak. Az elmúlt évtizedben a beporzó rovarok beszorultak a városokba, ezért különösen a biodiverz zöldtetőknek lehet nagy szerepük abban, hogy élőhelyet és táplálékot kínálnak nekik. Lé-

teznek egyedi összetételű ültetőközegek is, azok vastagságát pedig úgy is kialakíthatják, hogy segítsék a beporzó rovarok fészkelését a talajban. Az alkalmazott növényzet faj- és fajtagazdag: szárazságtűrő tűlevelűek, cserjék, évelők alkotják, emellett magkeverékeket is használnak. Kialakíthatóak kisebb területű nedves élőhelyek is, ahol a kevésbé szárazságtűrő növények megmaradnak. A biodiverz zöldtetőn megjelennek a beporzó rovarok számára lakó- és fészkelőhelyként elhelyezett fatörzsek, nagyobb sziklák, kisebb-nagyobb dombok is.

JELLEMZŐI

- Szerkezeti rétegvastagság, ültetőközeg 10-25 cm.
- Növényfajták sokfélesége jellemzi, ami az állatok sokféleségének életfeltételeit is megteremti.
- A természetközeli állapotokat követi, ezért a növényfoltok és a látható, tudatosan szabadon hagyott ültetőközeg-foltok váltakozása is jellemző.
- Állatoknak való búvó- és fészkelőhelyekben gazdag (fatörzsek, rovarhotelek).
- A terepszint nem egyenletes, mikrodombok, kavicsos, sziklás, köves részek teszik változatossá.
- Kis fenntartási igényű.
- Öntözésre csak a telepítést követő években van szükség.

NÖVÉNYEI

Olyan télálló, kis tápanyagigényű, szárazságtűrő, fényigényes, alacsony termetű tűlevelűek, cserjék, évelők magról vetve vagy konténeres növényként telepítve, melyek az adott fény- és árnyékviszonyokhoz, a kialakított ültetőközeg-vastagsághoz a legalkalmasabbak.

BIODIVERZ

FONTOS!

A zöldtetők ültetőközege nem humusztárgyás termőföld. Könnyített súlyúnak kell lennie, és nem szabad, hogy tömörödjön. Porózusságát hosszú távon meg kell, hogy tartsa. Emellett gyorsan el kell tudnia vezetni a vizet, de egyúttal a nagy vízmegtartó képesség is fontos. Az ültetőközegek alapanyaga például vulkáni tufa, téglalörmény, kohósalak, ásványi anyagok.

Intenzív zöldtetők

Hagyományos kert érzetét adják. Lombos fákkal, magasabb és alacsonyabb cserjékkel, évelőkkel díszített növényágysók között burkolt árnyas pihenőhelyek, pergolák, kisebb csobogók épülnek. Számos országban közösségi tereket, sportolásra alkalmas burkolatokat, futópályákat hoznak létre ily módon az épületek tetőin. A közös-

JELLEMZŐI

- Szerkezeti rétegvastagság, ültetőközeg 25-100 cm.
- Dísz- és zöldségeskertként is használható.
- Kertberendezési tárgyak, például kaspók, pergolák, padok, csobogók és kiemelt ágyások is elhelyezhetők.
- Rendszeres kertfenntartás szükséges.
- A növények rendszeres öntözést igényelnek.
- Építése csak 10 százalék alatti tetőlejtés esetén lehetséges.

NÖVÉNYEI

Olyan lombos fák, cserjék, évelők, egyarániak, hagymások, melyek az adott fény- és árnyékviszonyokhoz, a kialakított ültetőközeg-vastagsághoz, és a használati célhoz a legalkalmasabbak, évelők és télállóak, bírják a légszárazságot. Kerülendő az agresszív gyökerű növények, amilyen például a pálmaliliom (*Yucca sp.*).

INTENZÍV

ségi kertekben pedig kiemelt ágyásokban zöldsgféléket termelnek a társasház lakói. Ezek a terek valóban pihenőkertek, fenntartásukban is igényességet, rendszerességet kívánnak, öntözés nélkül nem életképesek.

TEENDŐK A ZÖLDTETŐN

Az építés és a növénytelepítés csak az első lépés a zöldfelületek, kertek adta örömek felé. Ahogy a földön, úgy a tetőkertekben is a szakszerű és időben elvégzett fenntartás a hosszú távú működőképesség kulcsa.

Extenzív zöldtető: víz és tápanyag

A telepítést követő első évben az öntözés és a tápanyag-ellátás a legfontosabb feladat. Ebben az időszakban gyökeresednek be a növények, ha ilyenkor kevés az öntözés, annak pusztulás lehet a vége, különösen tavaszi és nyári telepítések esetén. Figyeljünk a tápanyag megfelelő mennyiségére. Ha a növények túl sokat kapnak belőle, akkor túl erős hajtásfejlődés indul meg, a tövek pedig idő előtt kiöregednek.

A tetőkert beállt, többéves, begyökeresedett állományában kipusztult foltokat érdemes mindig újraterülesíteni, a növényeket pedig rendszeresen visszavágni. Évenként egyszer szükség van a tápanyag pótlására. A gyomlálás folyamatos munkát ad, de elegendő negyedévenként elvégezni. Ne hagyjuk, hogy a növények kilépjenek a területükről és megjelenjenek ott is, ahova nem telepítették őket, például a kavicsos részekben. Emellett ügyeljünk az invazív fajokra, nehogy elterjedjenek. Ha a gyomok nagy területen jelennek meg, akkor kiszorítják, megölik a telepített fajtákat.

Ha az extenzív zöldtetőn a varjúhájfajtákat (*Sedum sp.*) tervezett minta szerint ültettük ki, akkor a minta megtartása miatt a fajták közötti eltérő növekedési ütemmel is számolni kell és a mintát rendszeresen ki kell igazítani.

FONTOS!

Ellenőrizni kell a vízlevezető rendszerek tisztaságát, ha kell, akkor a lehető legrövidebb időn belül gyommentesíteni, tisztítani kell őket. Nem szabad, hogy bármi is akadályozza a vízlefolyás útját. Ugyanígy a járőrfelületeknek is tisztán kell maradniuk.

Napelem a tetőn

Az extenzív zöldtetőkre gyakran telepítenek napelemlenzereket. A tapasztalatok szerint ez megváltoztatja a zöldtető vízháztartását. A napelempanellek leárnyékolnak egyes helyeket, oda nem jut víz, míg máshol többletvíz jelenik meg. A növények gyorsabban, erőteljesebben nőnek ott, ahol több vizet kapnak, például a napelemek előtt. Hogy a növények ne árnyékolják a napelemlenzereket, többletfeladat a rendszeres nyírásuk.

FONTOS!

Ha új növényt ültetünk, ne válasszunk olyat, ami agresszívan gyökeresedik. Nem javasolt széles, nagy lombot nevelő fát sem ültetni, a zöldtetőkön ugyanis egyedi szélviszonyokra kell számítani.

Élelmiszerforrás

Lehet, hogy a zöldtetőre telepített közösségi zöldségkert lesz a jövőben a saját termesztésű élelmiszerek egyik forrása a városokban. Kiemelt ágyásokba ültethetünk zöldségpalántákat, a fenntartási munkák a szokásosak: vetés, gyomlálás, öntözés, tápanyag-utánpótlás és betakarítás. Szerkezeti rendszereik szerint a zöldségkertek intenzív zöldtetőknek számítanak.

FOTÓ: MEGYESI ÉVA. A ZÖLDTETŐ- ÉS ZÖLDFALEPÍTŐK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE (EÖSZ)

Az intenzív zöldtető: mint a hagyományos

Háromszintű a növényállomány, gyeper, cserje- és lombosfa-szint látható. Az intenzív zöldtető fenntartási munkái megegyeznek az úgynevezett hagyományos kertekével. Rendszeres öntözés, tápanyag-utánpótlás, metszés, gyepegondozás, gyomlálás a legfontosabb feladatok. Mindig pótoljuk az elpusztult növényeket és figyeljünk arra, hogy a beültetett növények megfelelő fényárnyék viszonyokra kerültek-e. Ha úgy látjuk, hogy nem ideális a helyzet, a kipusztultak helyett válasszunk más, oda illő fajt vagy fajtát. Ne hagyjuk, hogy a növények egymást túlnőjék, teremtsünk számukra megfelelő életteret. Az invazív fajokat szigorúan gyomláljuk ki. A vízlevezető rendszerek és a burkolatok tisztaságát itt is rendszeresen ellenőrizzük, tartjuk őket tisztán, gyommentesen.

Telepítéskor legalább 25-30 növényfajból válogatunk, ültetünk. A kezdeti állapotokhoz képest néhány év alatt a tető egyedi éghajlati körülményei és a fenntartás minősége miatt előfordulhat, hogy bizonyos fajok eltűnnek, mások pedig megerősödve uralni kezdik a területet. Törekedjünk a fajok sokféleségének megőrzésére, ezért különösen fontos azok ismerete, a szakszerű gyomlálás, ritkítás. Ilyen tetőkertek bizonyos részein állandó a vízellátás a vízigényesebb növénycsoportok miatt. Ügyeljünk az öntözőrendszer megfelelő működésére. Az invazív fajok ellen itt is határozottan lépünk föl. Kedves feladat lehet az állatok számára készült búvóhelyek állapotának ellenőrzése, javítása, esetleg újak elhelyezése a tetőn, hogy a biodiverzitás egyensúlyban maradjon a növény- és állatvilág között itt is.

Megyesi Éva

ILLATOK ÉS DALLAMOK

A Kossuth-díjas énekművész Sümegi Eszterhez már tavaly is terveztük a látogatást, ám mire a művésznő szabadsága után összejött volna a megfelelő időpont, a nagy hőség és a szárazság olyan látványos nyomokat hagyott kertjének kedvenc növényein, hogy inkább elhalasztottuk.

Idén – számítva az időjárás szeszélyére – jó időben, a nyár elején jelentkeztünk be hozzá. Bár híres hortenziái még nem nyíltak, az egynyári virágok és a rózsák látványa csöpp kétséget sem hagyott afelől, mennyire zöldujjú kertész az operaénekesnő.

Lelkesen vezet körbe a kertjén, bemutatja minden növényét, elmeséli a hozzájuk tartozó történetet, némelyikhez igen különleges zenei kiegészítést is ad. A kerti krizantémok például *Puccini*

námnak nevezi az operában japán kedvesét, Csocsoszánt. Ezért vettem magamnak verbénát a kertembe. A rózsákról pedig mindig eszembe jut Szulamit hercegnő, aki nekünk rózsaaíráját én is énekelem *Goldmark*

– Ez a *Magnolia grandiflora* a kertem ékesége. Fává akartam cseperíteni, ezért levágtam az egyik oldalágát. Az oszlopos tiszafák szép sorára is büszke vagyok. Az *Acer palmatum 'Atropurpureum'* augusztusban még zöld, azután bordó lesz a lombja. A babérmeggyet magas törzsre oltva nevelgetem, ettől olyan szép fácska. Fás peóniáim rózsaszínű, fehér, piros, lila és sárga virágot nyitnak. Ez utóbbiak a Ytoh petúniák, teszi hozzá, amikor elámulok a ritkaság látán. – Új jövevény a kínai rojtcserje, eddig nem ismertem, de nagyon megtetszett a kertészeten.

– Vagy itt ez a valódi babér, mutatja a természetes bokrot, a melegben kissé összesodródznak a levelei, hogy kevesebbet párologtasson. A sétányrózsám is nagyra nőtt már. A *Bougainvillea*-bokromon nem tudtam eligazodni, be szoktam fenyegetni, ha nem virágzol, mész a kukába! – mondja nevetve. A citromfáról – szépeket énekelek neki – legutóbb 75 érett gyümölcsöt szedtem. Télen a fürdőszobában teletelnek, a citrom, a *Bougainvillea* és a babér is.

A szépen rendezett ágyások, a fehér márványkaviccsal leszórt tipegők látványa háziasszonyunk szépérzékét, rendszeretét mutatja.

– Minden évben megtervezem az ágyásokat, úgy ültetem be őket, hogy mindig legyen bennük virág. Tavasszal sok száz tulipán, nárcisz, jácint virít, majd jönnek az egynyári virágok. Vannak évelőim is, és virágzó cserjék is. Kistermetű örökzöldeket válogattam, hiszen kicsi a kert, 100-150 négyzetméter mindössze, de télen is szívesen legeltetem rajtuk a szememet. Mindig kellene élő növények, színek a környezetben, az otthonomban is. A színekre is

FOTÓ: ZSOLDOS ALEXANDRA

azonos című vonósnégyesét juttatják az eszébe, a zeneszerző ugyanis a Krizantémok dallamát a Manon Lescaut című opera utolsó felvonásába is beillesztette, meséli a művésznő.

– Verbénákról a Pillangókisasszonyban Pinkerton hadnagy énekel, illatos verbé-

Károly Sába királynőjében. Cilea operájában, az Adriana Lecouvreur-ben mérgezett ibolyákkal végez vetélytársnőjével a féltékeny szerető.

Kertjében sétálva bejárjuk annak minden zugát, miközben lépésről lépésre meggyőző, hogy valóban ismeri kedvenc virágait.

Sümegi Eszter igazi drámai szoprán, az operaszínpad nagy dívája. Kiváló Művész kitüntetése mellé 2018-ban Kossuth-díjat kapott. Amikor nem a világ színpadain énekl, akkor szívesen hajlong, gyomlál, öntöz, permetez, kapál a kertjében.

ügyelek, amikor a virágokat kiválogatom, egymás mellé ültetem.

A kert egyik szegletében kis faház bújik meg a bokrok között.

– Ez a titkos házikó, itt vannak a rejtett fegyverek, kapa, gereblye és társai. Öntözőrendszer? Az a Sümegi Eszter két kacsója, mondja nevetve. Permetezek is, teszi hozzá, a puszpángmoly és az atkák ellen. – Az idén időben kijuttattam „csigaeleséget”, így most nem lakmároztak a virágaimon. A gazok ellen örökös a küzdelem, néha úgy tűnik, hogy reménytelen, de nem adom fel.

– Szüleim Mohács környékén gazdálkodtak. Hat hold gyümölcsösünk, 900 négyszögöl szőlőnk, káposztaföldünk volt, szarvasmarhákat, lovakat tartottunk. Ebből élt a család. Reggel 5 óráig levágtuk a káposztákat, hogy frissen szállítsák a fővárosi piacra. Amikor pedig éppen elromlott a fejőgép, beálltam fejni, hiszen a tejet reggel 8-ig kellett leadni – meséli, amikor arról kérdezem, hogy honnan ez a vonzalom és a nagyszerű érzék a növények iránt. – Ma az a gazdaság persze nem lenne elég, hogy megéljünk belőle. A sok szabad levegőn végzett munkától, a vidéki élettől lettek jól fejlettek a tudóhólyagocskáim, ezért tudok ma Wagnert is énekelni, mondja.

Édesanyja igen szépen énekelt neki, a kis Eszter pedig hallás után elismételte. Hamar kiderült, hogy szép a hangja, és négyévesen karácsonykor a 434. dicséretet énekelt a templomban. Népdalokat énekelt, zongorázni tanult.

– A nagyapám vett nekem zongorát, amit a mai napig nagy becsben tartok és használlok. Pécsen szereztem zenetanári diplomát és ott ismertem meg a férjemet is. Éppen hogy fölvettek a Zeneakadémia operatanszakára. Húszévesen feleség, 24 évesen édesanya lettem. A szülés után a hangom „megzsírosodott”, kiteljesedett. 26 évesen megnyertem a Pavarotti énekversenyt. Aztán a Toscával és az Aidával bejárta a fél világ operaszínpadait.

– Ezt a szakmát nem elég tanulni, ehhez adottság és óriási fegyelem kell. Ismerni kell az embernek a saját szervezetét és tudni kell nemet is mondani. Drámai énekesnek nem születünk, hanem azzá válnunk, de aki az Úrban bíz, az nem gyöngö. Elégedett és boldog ember vagyok, hálát adok, hogy reggel föl tudok kelni, mozdulni, dolgozni. Szívesen üldögelek a kertemben, olvasgatok, tervezgetek. Télen figyelem a cinkéket, állandó vendégek nálunk, buzgón fölcsipegetik az etetőbe szórt magokat.

Krizantémok ideje

Amikor a nyári virágok elhervadtak, és az ősze forduló kert a még meleget adó napfényben elmerül, elérkezik a krizantémok ideje.

Gömb formájukkal, változatos színben nyíló virágaikkal, sajátos illatukkal az évszak jellegzetes, karakteres növényei, a hangulatos dekorációk kihagyhatatlan alkotóelemei.

A nagyvirágú vágott és cserepes krizantémok Magyarországon szokásosan halottak napi növények, ám a kegyeleti díszekben használt fehér és krémszínű fajtákon túl az új, kisebb-nagyobb méretű, élénk színű cserepes fajták sokoldalú felhasználási lehetőséget kínálnak. A nyár végi időszakban a kerti virágok figyelemreméltó váltónövényei lehetnek.

Szabályos gömbök vagy háromszögek

A kereskedelemben *multiflora* és *garden mums* megjelöléssel árusított krizantémok cserépben vagy konténerben nevelt nagyobb termetű, kisebb virágokkal nyíló növények. A *multiflora* elnevezés a sok kis apró virágra utal, míg *garden mums* név alatt a kerti krizantém értendő (a „mum” szócska a *Chrysanthemum* végződéséből adódik). A *multiflora* típusok és a kerti krizantémok felépítésükben különböznek. A *multiflorák* hajtásai több szinten elágaznak és minden elágazódás végén bimbót nevelnek, emiatt lesznek szabályos gömb alakúak. A kerti krizantémok egyszer ágaznak el, és V alakot fölve rakódnak be virágokkal. Formájuk nem teljesen gömbölyű, fölfele kissé kiszélesedő. Pompás erkély- és teraszdíszek. A kertekben szoliter növényként, cso-

FOTÓ: MERÉNYI ALEXANDRA

A stílus teremtmény

- **Modern:** válasszunk ki egy adott színt különféle méretekben, és hozzáillő, szokatlan növénytartót.
- **Klasszikus:** a markáns színű terrakotta edények és teraszburkolatok fölerősítik a látványt.
- **Kontrasztos:** jól mutat a virág színével egyező vagy éles kontrasztot teremtő cserepekben, színes kaspókban.
- **Természetes:** a kert természetességét hangsúlyozzák a különböző színű, alakú, magasságú növénycsoportok. Válogassunk a krizantém mellé egyéb jellegzetes őszi kellékeket: díszitőköt, száradó terméseket, lombot, ágakat. Székekkel, párnahuzatokkal, gyertyákkal alakítsunk ki kedves, jó kedvre derítő zugokat.

portosan vagy vegyes növénytársításokban bárhol elhelyezhetők. Az általában teljes nyílásban értékesített növények könnyen gondozhatók.

A szobanövény

A kisebb méretű, 10-12 cm átmérőjű cserepekben nevelt krizantémok szín- és formagazdag fajták, csaknem egész évben jelen vannak az áruházláncok, kertészeti áruházak kínálatában, jóllehet közöttük is vannak, amelyeket a mindenszenteki időszakra termesztene. Ezek elsősorban szobanövények, de tavasztól ősziig a szabadban is elhelyezhetők.

Télálló vagy nem?

A krizantémok a természetben élő növények, de egyévesként tartjuk, azaz elvirágzásuk után kidobjuk őket. Az egyévesként nevelt cserepes krizantémok nem télállóak, de megpróbálhatjuk átteleltetni őket. Csak egészségesnek tűnő növényrel próbálkozunk. Az elnyílásuk után ujjhossznyira visszavágott töveket világos, hűvös, legfőljebb 8 °C-os helyiségben teleltessük. Mérsékelt, de rendszeresen öntözzük, majd áprilisban vigyük ki őket a szabadba. Tápanyagban gazdag, laza talajt kívánnak, a pangó vízre érzékenyek. Tavasszal a friss talajba került tövek újból kihajtanak, a borkorodás és az alacsonyabb termet érdekében új hajtásaikat érdemes egy-két alkalommal visszavágni. A nyári, fő növekedési időszakban gazdag tápoldatozásra van szükségük. A kertészetekben a cserepes termesztés során általában genetikailag alacsony, rövid ízközű fajtákat használnak, de a szép, zömök termet érdekében mesterségesen is korlátozhatják a növekedésüket. Ha a korábban vásárolt növényeink hirtelen magasra nőnek, annak az az oka, hogy a kertészetben annak idején használt növekedésgátló szer hatása alábbhagyott.

Tervezzünk, válasszunk!

A krizantémok bősége miatt nehéz a választás! A kínálat nemcsak hatalmas, de a fajtáknak eltérő a virágzási ideje és az időtartama is. A virágzás idejét tekintve lehetnek koraiak, középkoraiak, késeiak. A koraiak augusztus végén, szeptember elején, a középkoraiak szeptember közepétől október elejéig, a késeiak október közepétől november végéig, a fagyokig virítanak. Annak érdekében, hogy ősszel a lehető legnagyobb virágpompát élvezhessük, kombináljuk az augusztustól novemberig nyíló fajtákat. Ha színüket mutató, pattanó bimbós növényeket vásárolunk, akkor biztosak lehetünk abban, hogy a virágok kinyílnak.

Így gondozzuk a virágos növényeket

- A kerti krizantém elhelyezésekor a világos helyet részesítsük előnyben, így elég fényt kap akkor is, amikor a nappalok rövidülnek.
- Heti kétszer-háromszor öntözzük meg, mert a rengeteg virág esernyőként terül szét a lomb fölött, ami megakadályozhatja, hogy az esővíz a tőhöz jusson.
- Tápanyag-utánpótlásra nincs szükség.
- Szeles időben ellenőrizzük a földlabda nedvességét, mivel a szél gyorsabban kiszárártja a talajt.
- A fagy a kerti krizantém végét jelenti. Ha a hőmérséklet nulla fok alá csökken, takarjuk be, vagy állítsuk védett helyre, ahol a virágait még megőrzi.
- Ha a gömbkrizantém talaja túlzottan kiszáradna, merítsük a földlabdáját vízbe, tartsuk a víz alatt addig, amíg már nem távoznak a földből légbuborékok.
- A növénytartó edény rendelkezzen a főlsleges vizet elvezető kifolyónyílással. A krizantém vízigényes, de a pangó vízre érzékeny.
- Szedegessük le az elnyílt virágokat, úgy a növény üde és szép marad.

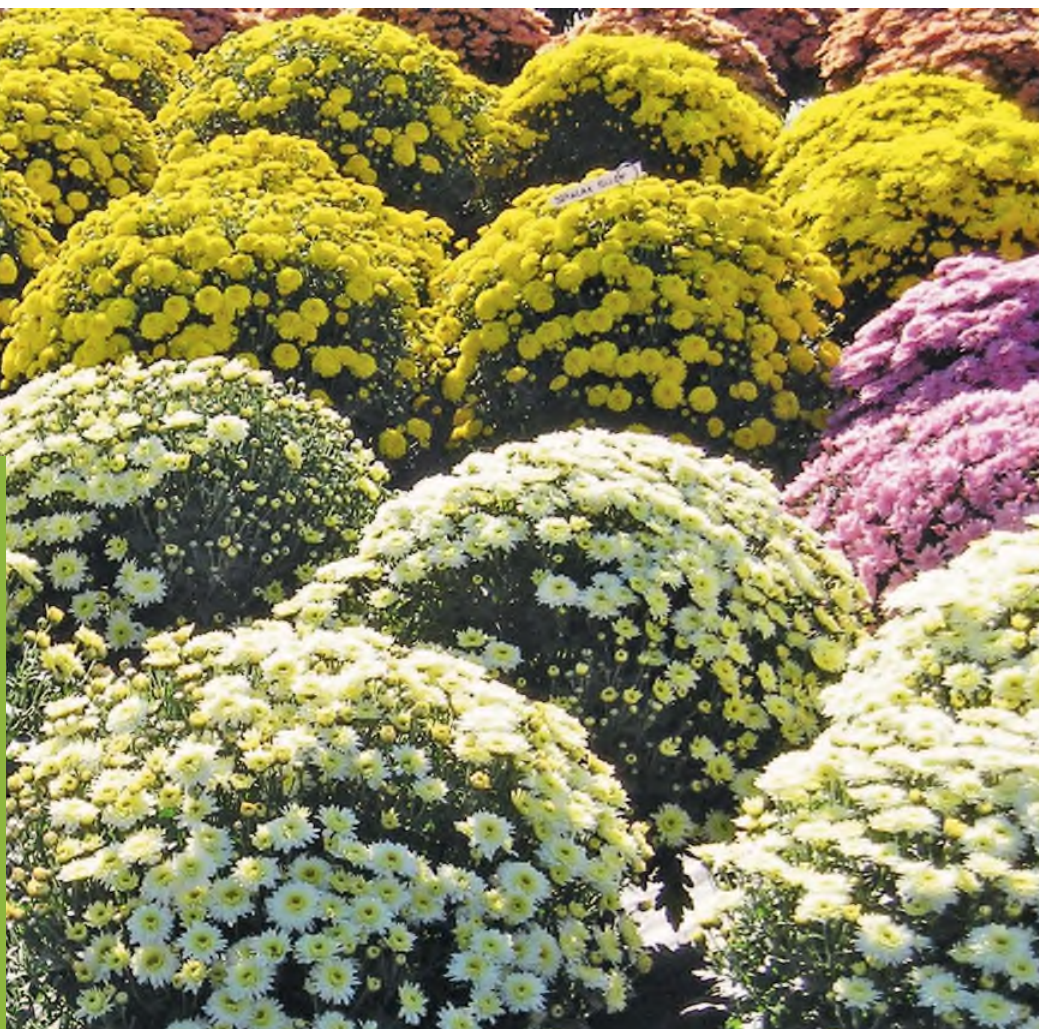
Szeretjük, mert...

...a kerti krizantémok szédítően sok apró, gyönyörű virágot nevelnek. Az őszi időszakban jól tűrik az alacsonyabb hőmérsékletet anélkül, hogy virágaik károsodnának. ...virágbőségük varázslatos, a nagyobb cserépben nevelt tövek hatalmas méretű, gömb formájú bokorra fejlődnek. ...egyetlen növény is tengernyi élénk színű virággal díszíti a bejáratot, fölvidítja a kertet, balkont. ...a késő nyáron virágba boruló növények lila, aranybarna, sárga, okker, fehér, halvány rózsaszín és sötétvörös színekkel tökéletesen illeszkednek az évszakhoz. ...a kerti krizantémok bimbósan is nagyon vonzóak. ...hónapokon át virágzanak, így hosszú ideig adnak színt a kertben, a teraszon és az erkélyen.

Aranyvirág

A krizantém tudományos neve, a *Chrysanthemum* görög eredetű szó, a chrysos (arany) és az anthemos (virág) szavakból származik. A szóösszetétel aranyvirágot jelent, amellyel a napot jelképező szabályos sugaras virágokra utalnak. A növény Kínából származik, ahol már 2000 éve foglalkoznak a nemesítésével. Származási helyén a nemes növényekhez sorolják, az orchideával, a bambusszal és a szilvával együtt, amelyek a szerencsét és a jólétet jelképezik. A szaporítási alapanyagok 1789-ben kerültek Európába a kínai kertészetekből.

Egész évben a szabadban

A kerti krizantémok élő növényként is szépek az ágyásokban. A dézsákban átteleltetett növényeket májusban ültessük ki a kertbe, csak így kapnak esélyt a gyökerek arra, hogy időben megkapaszkodjanak és megerősödve túléljék a telet. Ültetésre olyan helyet válasszunk, amely a hideg évszakban szélvédett, és túlnyomórészt száraz marad. Az ősszel elvirágzott töveket ne vágjuk vissza, a tövön hagyott hajtások védik a növényt a fagytól, míg a talajfelszínt lombbal fedjük le a gyökérzet védelme ér-

dekében. Kora tavasszal, amikor észrevesszük a friss, zöld hajtások megjelenését a tövek aljában, akkor vágjuk le a tavalyról maradt növényi részeket arasznyira a talaj fölött. Ez a melegedő évszakban elegendő energiát ad az elinduláshoz. A krizantém a gazdag virágzáshoz sok vizet igényel, bőségesen öntözzük közvetlenül a gyökér körül – még esőben is, mert előfordul, hogy a sűrű lomb esőárnyékot vet a talajra. A növekedési időszakban a tápanyagigénye is megnő.

Merényi Alexandra

A SZŐLŐ ÉS A BOR szereleme

Sok borászatot jellemeznek családi üzemként, ahol a familia több tagja is dolgozik a szőlőművelésben, borkészítésben, értékesítésben, a Gál Szőlőbirtok és Pincészet pedig mintapéldája ennek, hiszen Gál Csaba, felesége, Dignisz Éva és két gyermekük együtt dolgoznak, és végeznek minden munkafolyamatot Szigetcsépen, a családi pincészetben.

A világ legjobb Chardonnay-ja

A Franciaországban, Burgundiában megrendezett Chardonnay du Monde a Chardonnay borok világversenye, ahol idén 697-en versenyeztek 36 országból. A Gál Pincészet 2017-es bora bekerült az első 10 közé, egyedüli magyarként. A tíz legjobb között hat francia – köztük két pezsgő –, egy kanadai, egy brazil és egy dél-afrikai tétel található Gálék bora mellett. Az eredmény feljogosítja a pincészetet arra, hogy használhatja „a világ TOP 10 Chardonnay borának egyike” elnevezést.

A szőlő a Balaton-felvidéki területükön termett, és Szigetcsépen dolgozták fel. A 2017-es kiemelkedően jó évszám volt, fantasztikus szép gyümölcs termett, ezért nagyon odafigyeltek a feldolgozásra. Acéltartályban erjesztették, utána négy hónapra fahordóba került, ahol egy hónapig batonászták, utána hagyták lenyugodni és egy darabig a seprőn érlelődni. Ezt követően tartályban tartott borral házasították össze. Így megmaradt a gyümölcsössége, a fajtajellege nem veszett el, a háttérben pedig visszaköszön a fahordó pozitív jellegzetessége, egy kis vajasság és a teltebb érzet.

Gálné Dignisz Éva volt az első női borász, aki elnyerte a szigorú szakmai grémium által adományozott Év Bortermelője címet 2013-ban. Nem tudom, egy lánynak a fejében hogyan fordul meg, hogy a borászatot válassza, akkor, amikor ezt a szakmát a férfiak uralták. Lehet már kislánykorban arról álmodozni, ha nagy leszek, borász leszek? Kiderült, hogy inkább az orvosi és a tanári pályáról gondolkodott, de a biológia szeretete miatt végül a Kertészeti Egyetemre ment. Az édesapja mindig művelt szőlőt a ház körül és egy kis Balatonhoz közeli telken, és az eszteregályos foglalkozását szívesen cserélte volna szőlészetre vagy borászatra, ezért örült lánya pályaválasztásának. Éva tehát szőlésznek jelentkezett, de akkor a felvételinél a fiúkat részesítették előnyben, így az élelmiszeripari karra került, ahol a borászatot választotta. Szerencsére az egyetem utolsó évében megismerte Gál Csabát, aki viszont szőlészként végzett. Házasságuk mindenképpen szerencsésnek mondható, és ezt

követően együtt haladtak a pályájukon. Csaba a szigetcsépi egyetemi tan gazdagságnál helyezkedett el. Éva a gyerekek születése után pedig a borászati üzem főborásza lett. A rendszerváltás után saját ültetvényt is telepítettek, amely 2002-ben kezdett termőre fordulni, akkor gondolták úgy, hogy legyen egy kis családi pincészet is. Eleinte kételkedtek abban, hogy valóban prosperálni fog, de mindenképpen meg szerették volna próbálni. Egy lerobbant telephelyet varázsoltak élvezettel újjá Szigetcsép mellett, ahol ma már borkóstoló terem, modern palackozó és tartályos feldolgozó található. A 2004-es szüret már itt indult, a Gál Pincészetben. Akkor kezdték el a borászkodást, amikor sokan abbahagyták, főként az alföldi területen. Kicsiben indultunk, 2005 áprilisában került ki az első palack bor a pincészetből. A vendégeket, később a vevőket személyesen fogadták, beszélgettek a borokról és szájról szájra terjedt a pince híre. Két év alatt nagyon gyorsan ismertté vált. A bor

minőségére mindig különösen figyeltek, komolyan vették a szakmai megmérettetéseket, kezdetektől sok hazai és külföldi versenyre beneveztek a borokat, ahol szép sikerrel szerepeltek. Területeik egy része a Kunsági borvidékhez tartozik, de ők ezt büszkén vállalják, végül is a szakértelem, majd pedig az elkészült és megízlelhető borok bizonyítottak. A pincészet másik szőlőültetvénye pedig a Balaton-felvidéken, Lencsefalun található. Hogy csak a legutóbbi sikert említsük, a 2017-es Chardonnay borukat a francia Chardonnay-világverseny TOP 10 bora közé választották. Éva azt mondja, ebben a sikerben már a gyerekek is benne vannak. Szerencsésnek tartják magukat, amiért a fiuk is a kertészeti egyetemet választotta, a lányuk ugyan nem, de mégis nélkülözhetetlen tagja a pincészetnek.

Kedvencek a pincéből

Éva, akit a rozék királynőjének is tartanak, természetesen a Kékfrankos rozéjüket választja kedvenc borának, azért is, mert a pincészet első sikereit a rozéknak köszönhetik. A legújabb szerelem pedig a 2018-as Chardonnay. Édesapja emlékére készítik az Ezerjót, amire a közönség nem igazán nyitott, de a család kedveli, ezért nem mondanak le róla, így pár éve gyöngyözőbor készül belőle, amit mindenki szívesen fogyaszt. Csaba a Kékfrankost emeli ki szakmai szempontból, mint mondja, nagyon ki egyenlített fajta. De a borízlése a fehérek felé húz, kedvence lett mostanában a Chardonnay, meg is mutatta, mit lehet belőle kihozni.

Zsuzsi régebben a Cserszegi fűszerest részesíttette előnyben, illetve szerinte a különlegessége miatt mindenképpen kiemelkedő a késői szüretelésű Rajnai rizling. Az idei favorit pedig a Balaton-melléki Birtokbor.

hoz közeledve is az volt a terve, hogy tanárként fog elhelyezkedni, és szívesen belekezdene egy nyelvész doktori programba. Míg ő az iskolapadban ült, a családi cég fejlődött, növekedett, egyre több volt az intéznivaló, ezért a szünetekben, és az egyetem mellett is levett egy keveset a szülők válláról. Mindig élvezte a borfesztiválokat, a borbemutatókat és a rendezvényeket, ahol részt vettek. Kiderült, hogy az egyetemi évek alatt a bölcsészet mellett azért a kertészeti egyetem borászati kurzusára is futotta érdeklődéséből, és egy borkóstoló kurzust is elvégzett. Úgyhogy mire a diplomamunkához érkezett, a két érdeklődés összeért, ezért a téma a francia szőlőfajtanevek eredete lett. Zsuzsi nem lett tanár, egyelőre, jelenleg egy francia férfi felesége, fiatal anyuka és lelkesen belevetette magát a pincészet marketing-, kereskedelmi ügyeibe és a vendéglátásba. Ez a változatos munka éppen neki való, teljesen beszippantotta a pincészet világa, mondja.

Sárközi Judit

Tíz év múlva

A fiatalok a szőlő és a pince közelében nőttek fel, látták és értéklik a szüleik munkáját és eredményeit, a döntésüket leginkább ez befolyásolta. Ez a helyzet most, érdekes lenne látni, tíz év múlva hol tart majd a családi pincészet. Szerintük optimális esetben Éva és Csaba a Balatonon fognak horgászni, miközben örülnek az unokáknak. De ez nem biztos, hogy így lesz, mondják nevetve, mert az együtt gondolkodásnak és munkának az az eredménye, hogy mindig, minden helyzetben erről folyik a diskurzus. Szeretnék célul kitűzni azt, hogy a két testvér, Csaba és Zsuzsi együtt vezessék a szőlészetet és a pincészetet. Méretben nem növekednének, gépesítésben, technológiában viszont fejlődnének, és új dolgokat is kipróbálnának majd a borászatban. Jelenleg főként fajtaborok készülnek, de a házassítások és a hosszabb érlelésű borok is a jövő tervei között szerepelnek.

FOTÓ: CSATLÓS NORBERT

Zsuzsi, a kakukktojás

A szülők szabad utat adtak a gyerekeknek, hogy kialakuljon az érdeklődési körük, és Zsuzsinak ez a nyelvészet lett. A német, francia, angol, latin és az olasz nyelvbe, valamint a francia irodalomba is beásta magát. Végül bölcsészdiploma birtokosa lett, francia nyelvész és tanár végzettséggel. A diplomaosztó-

PÓKHÁLÓS RÉTEKEN

Sok pókhálót figyelhetünk meg a réteken szeptemberben és októberben, néhol egész mezőket fednek be fehér lepellel a pókok.

Különleges természeti jelenség, amiért érdemes korán fölkelni, mert hajnalban a leglátványosabb, amikor a harmat kicsapódik, és gyöngysormintáival rajzolja meg a pókhálók szerkezetét.

A keresztes pók hálói kerek és elérhetik az 50-60 cm átmérőt is, a viortlás pókoké befedi a növényzetet, és néha olyan mennyiségben lepi el azokat, hogy a táj egy film díszleteire emlékeztet. A szaporodás után a fiatal pókok készítenek nagy tömegben hálót a migrációs kényszer hatására, legtöbbször nedves réteken, vizek közelében, sokszor sekély vizek fölötti növényzeten. Megfigyeltem, hogy a pókhálók tömege a szélcsendes, anticiklon uralta időszakban készül el, hogy aztán az első erősebb szeles napon a szél szaggatta hálókra a fiatal pókok útra keljenek. Ezeket a hálóléghajókat nevezzük ökönyálnak. Némely háló akár 2000 méter magasra is feljuthat. A pókok így terjeszkednek. Minden pók termel pókselymet, azt a vé-

Hol keressük?

- Solt és Fülöpszállás között
- Kiskunhalas mellett
- Balatonfőkajár közelében
- Tiszaug határában
- Apaj környékén

kony, erős fehérjét, amit az utótestük végében lévő mirigyek választanak ki. Sok fajuk ebből szövö a zsákmány megfogására szolgáló hálót. Ennek ellenére több faj háló nélkül vadászik. A selymet felhasználják még közlekedésre, fészekkészítésre és az áldozat „becsomagolására”.

A pókok nem fonnak, nem tekerik a fonalat, hanem sűrű, zselés selyemoldatot enged-

nek ki, majd lábaikkal és testük súlyával szálát húznak belőle. A polimerszálak a selyemtermelő mirigy belsejében csuszamlós, kusza spagetticsomóhoz hasonlítanak, amelynek szálai elcsúsznak egymáson és így kijuthatnak a pók szövőnyílásain. Amikor összerendeződnek a hosszú fehérjemolekulák, a folyadék viszkozitása, azaz ellenállása hirtelen ötszázad részére csökken. A nagy változás a szál húzásakor és a száradásakor történik: a megszáradt szál már nem oldódik vízben, anyagszerkezete a folyékony kristályokhoz hasonlít. Meglepő erősségét a fehérjeszálak beállításától és a száradás, illetve nyúlás közben keletkező pici kristályoktól kapja.

Molnár Péter

FOTÓ: MOLNÁR PÉTER

GYÜMÖLCSÖS DÍSZKERT

Különösen a városi kertek kialakításakor gyakori dilemma, hogy a dísznövények mellett szánjunk-e helyet zöldségesnek, gyümölcsösnek.

A kertben elsősorban pihenni, kikapcsolódni szeretnénk, de azért jó lenne friss, egészséges zöldséget, gyümölcsöt szedni nap mint nap. Helyhiány miatt általában a díszkert mellett döntünk.

Találón „Három az egyben” néven nyitotta meg kapuit idén az érdeklődők előtt Bános Anna és Nagy Péter szombathelyi kertje.

Első pillantásra egyértelműen díszkertenek tűnik a mérnökházaspár szimmetrikus elrendezésű, alaprajzát tekintve a francia történelmi kerteket idéző birtoka. A kapun belépve a ház falához támaszkodó pazar sziklakerten akad meg a szemünk, ami a nyár derekán is bőven kínál látnivalót. A járda menti ágyásokban évelő és egynyári virágok, rózsák, rododendronok, hortenziák jól megtervezett szín-harmóniája, a ház mögött ápolt gyeppel uralja a képet.

– Pedig itt bizony alig ezer négyzetméteren 20 gyümölcsfáról és 17 gyümölcsstermő bokorról, lugasról csemegézhetünk tavasztól őszig. A zöldségek viszont nem keverednek

a dísznövények közé, a veteményes a hátsó telekhatárnál lévő sávban kapott helyet, meséli Bános Anna.

Indiábanán és lángvirág, fanyarka és mézbogyó

• **Nem alakul ki versengés a gyümölcsök és a dísznövények között?**

– Mindegyiknek ki van osztva, hogy mennyi fényt és helyet kap. A gyümölcsfák egy része oszlopos növekedésű, például a cseresznyék, a kajszik, az őszibarackok és az almák közül is egy-egy. A többi erőteljesen metszem tavasszal, hogy ne terebélyesedjenek el túlságosan. Békésen megférnek alattuk és körülöttük a dísznövények. Némelyikük metszés nélkül is kifejezetten mutatós, mint például az indiábanán a csepp alakú, szabályos koronájával, gyö-

nyörű hosszúkás levelekkel. Szarkalábakat, egynyári bojtocskát és a nagy kedvenemet, bugás lángvirágot ültettem köré. Ez utóbbit édesanyám kertjéből hoztam sok évvel ezelőtt, azóta már négyszer-öt-ször velem költözött. Nyártól a fagyokig folyamatosan ontja élénkzöld virágait, a most kapható fajták egyike sem érhet a nyomába.

– A kert tervezésekor világos átláthatóságot szerettem volna, *folytatja Anna.* Így alakult ki a központi szigetágy a pihenőhellyel, a szoborral, illetve a telekhatár körül a szegélyágyak. A papírra vetett elképzelésünk megvalósítása emberfeletti erőfeszítést kívánt. Először a rendkívül kötött agyagtalaj adta föl a leckét, aztán a fák helyének kiásásakor lépten-nyomon az egykori major épületeinek alapjaira bukkantunk. Péter hősiesen harcba szállt ve-

lők, egyetlen fahelyet sem kellett odébb tennünk emiatt. Hosszan időzünk az indiábanán előtt, közben Anna elmeséli, hogy a növény hogyan heverte ki a két évvel ezelőtti pusztító jégesőt, ami még a vázágak egy részét is megsemmisítette. A különlegesség után sorra bukkannak elő a hagyományos gyümölcsstermő növények, cseresznye, kajszik, szilva, naspolya, alma, a kerítés menti lugas mellett pedig málna, szeder-málna (tayberry), tüskétlen szeder, piros és fekete ribizli.

– Szerintem a gyümölcsfák sok esetben szebbek virágzásukkor, mint a díszválozataik. Egyik kedvencem a cseresznye. Lila virágot hoz a piros húsú alma, sárgát az aranyribizske, a többiben pedig a halvány

rózsaszín ezerféle árnyalatát fedezhetjük föl. A madárberkenye és a fanyarka gyönyörű fehérbe öltözik tavasszal. Ez utóbbi termése, a nevével ellentétben, kellemes ízű,

frissen is fogyasztható, de fogyasztást követően is tökéletesen visszanyeri friss állagát. Méltatlanul kevesen ismerik a mézbogyót, róla szedünk először a bogyósok közül. Utána őszig nincs megállás. Előfor-

dul ugyan, hogy egyik-másik fa cserben hagy minket, mint például a kajszik, hiszen idén jó, ha öt szem gyümölcsöt termett, de nem vettük zokon, volt helyette más.

• **Hogyan oldják meg a permetezést a sokféle dísznövénytel körbeültetett fák körül?**

– Amennyire lehet, visszaszorítjuk a permetezések számát. Igyekeztünk olyan faj-

edenpont

tákat választani, amik kevés növényvédelmet igényelnek. Ezért váltunk meg a duó almafántól, mert rengeteg permetezést igényelt. Jobbára a tél végi lemosó permetezésre alapozzuk a védekezést, illetve néhány fánál elkerülhetetlen a virágzáskori kezelés. A dísnövények akkor még nem, vagy épp hogy hajtanak, nem nehezítik a munkát.

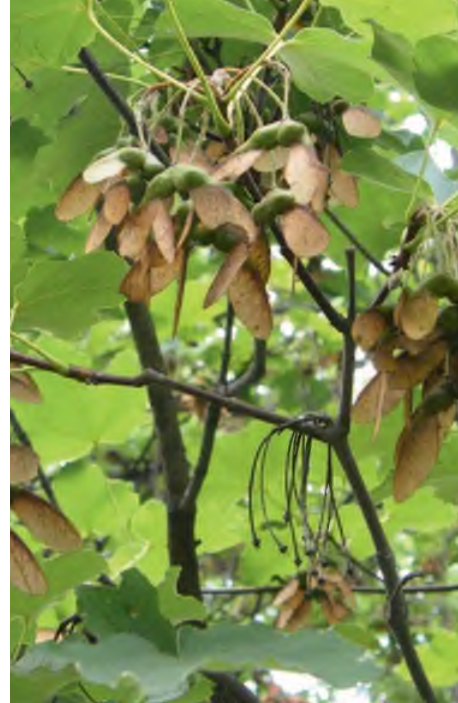
Virágpompa tavasztól őszig

– Kora tavasszal sokkal jobban látszik a kert gyümölcsös jellege, illetve a szerkezete is, hiszen a dísnövények zöme élőlő, azok akkor még a föld alatt készülődnek, a fák viszont menyasszonyként pompáznak. Nem sokkal utána azonban alattuk is színesedik a kép, kék nefelejcsok és piros tulipánok párosa nyitja az idényt. A kék nefejcs egyfajta emléknövény, a gyerekkoromat idézi. Falun nőttem föl, édesanyám már hatéves korom körül rám bízta, hogy palántázzam szét őket a kertben ősszel. Később a munkám hosszú időre városba szolgált, de amikor tíz évvel ezelőtt ideköltöztünk, és hozzáálltam a kert kialakításához, szinte az első dolgom volt, hogy beszerezzek néhány nefelejcsövet. A többi már ment magától, elszaporodott az egész kertben, veti magát, ősszel csak ritkítani kell. A közéjük ültetett piros tulipánokkal hangsúlyos együttesek. Szokták is kérdezni, akik nálunk járnak, hogy mi lesz ezután, ha már áprilisban ilyen pompás a látvány?

• **De az még csak a kezdet, ha jól sejtem.**
– Közvetlenül utánuk sárga és lila tulipánok veszik át a főszerepet. Aztán jön a szelőrózsa, a macskamenta, a sárgaviola, a margaréta. A vadkakukkfű a központi szigetágyásban a kék nefelejcshez hasonlóan szőnyegszerűen borítja a talajt. A kora nyár a liliomoké és a rózsáké. A rózsák között is van egy remek fajtám, a lányaimtól kaptam egyszer anyák napjára cserepes virágként. Két héttel a többi megelőzve kezd nyílni, szünetet alig tartva többször megújul, és csak a fagyok beálltával pihen meg. Sokfelé kerestem kertészetekben, mert egy tövel nem szerettem volna beérni, de mivel nem találtam rá, magam szaporítottam dugványozással. Mielőtt elbúcsúzom a szombathelyi kert gazdájától, még egy pillantás erejéig kigyönyörködöm magam a kristályvirágok szőnyegében, az egymás szomszédságába ültetett nyíló jukka, sásliliom és óriás szarkaláb együttesében, no és a tengernyi többi növény virágpompájában.

FOTÓ: BÁNOS ANNA ÉS ALGEIER WENDY

Algeier Wendy

Az opáljuhar ősz pompája

Ősszel az egyik legpompásabban színeződő juharfaj az opáljuhar. Gyönyörű, sárga és skarlátpirosas-narancsos árnyalatokban ragyog a lombzat, a rajta átszűrődő napfényben az opálok különféle pirosas-sárgás árnyalataira emlékeztet.

Az opáljuhar (*Acer opalus*) alacsony vagy közepes termetű, zárt, kissé gömbölyded, sűrűn ágas koronájú, 10-15, néha 20 méter magas fa vagy terebélyes cserje. Kérge kezdetben sima, szürkés színű, a növény idősebb korában cserepesen repedező. Vesszői kopaszok, pirosasbarnák, parraszemölcsökkel díszítettek, rügyei barnák. Hosszú kocsányú, sárga virágai áprilisban, a

lombfakadással egy időben lecsüngő, sátorozó bugavirágzatokban nyílnak. Az elvirágzást követően fejlődnek ki a kezdetben pirosas, éretten mogyoróbarbna ikerlependék-termései.

Ültetésével hazánkban is sikerrel próbálkozhatunk, jó tűrőképességű faj. Nagyobb, tágasabb kertrészt keressünk számára, hogy termete, őszi lombszíné minél jobban érvényesülhessen. Származásánál fogva melegkedvelő faj, ezért inkább napos-félárnyékos fekvésbe ültessük, de jól tűri a beárnyékoltságot is. Fagytűrő. Meszes, jó vízgazdálkodású talajba telepítsük, de kerüljük a nyirkos, vizes talajféleségeket, az esetleges pangó vizes területeket. Szép példányok találhatók belőle a Budai Arborétum alsó kertjében, a Szület utcával határos részen.

Sütöriné Diószegi Magdolna

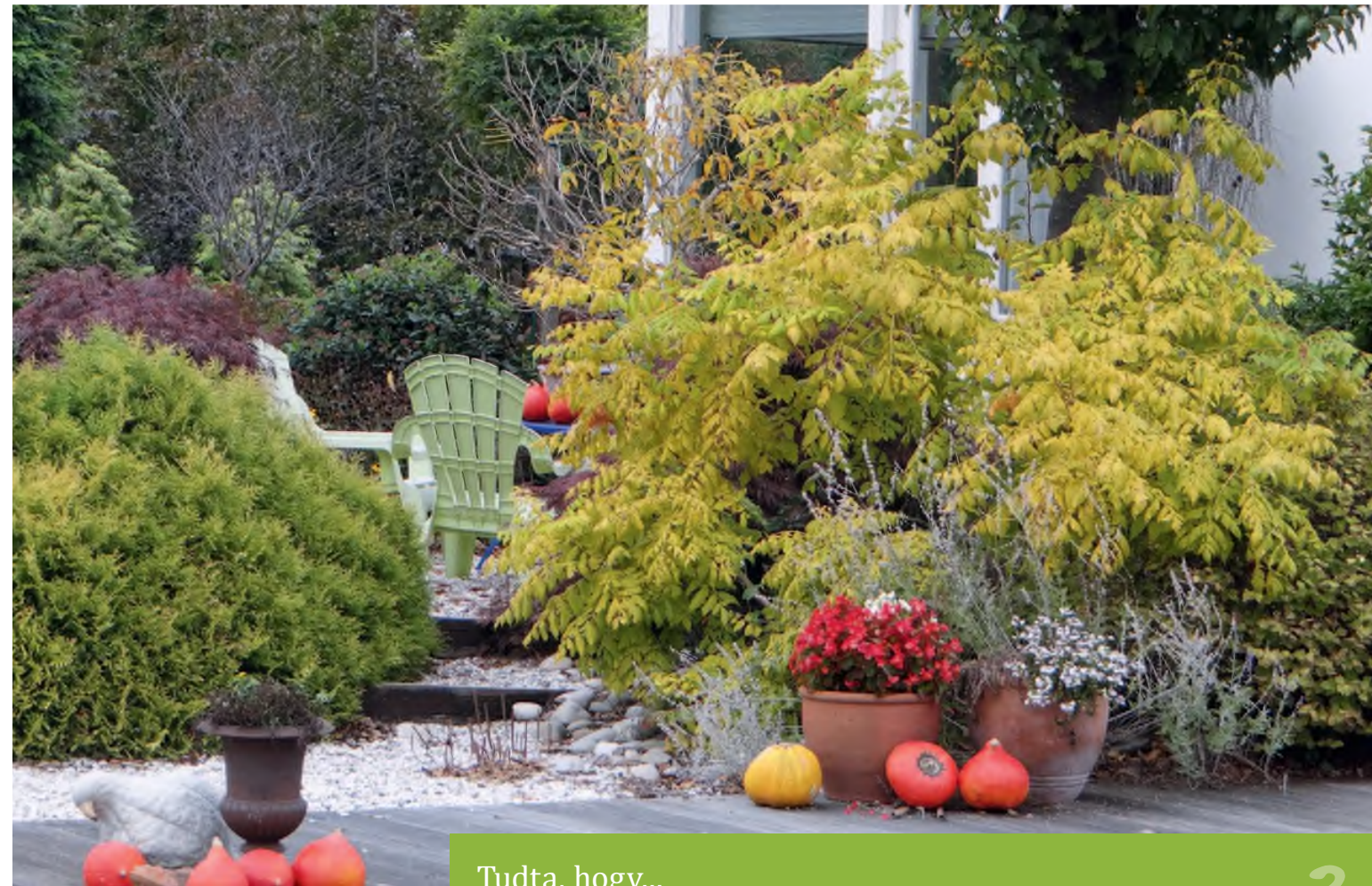
A csíráztatás fortélyai

Magvetéssel viszonylag könnyen szaporíthatjuk. Ősszel gyűjtjük be a terméseket, s ha a szárnyakat (a lependéket) azonnal letisztítjuk, majd a magokat elvetjük, jó százalékkal ki is csíráznak. A száraz helyen tárolt vagy tél végén szedett magvak azonban hajlamosak az elfekvésre, azaz a tavaszi vetés esetleg csak egy év múlva kel ki. A magok meglehetősen kemény héjúak, ezt a víz számára átjárhatóvá kell tenni, hogy elősegítsük a gyorsabb csírázást. Ennek módszere például az lehet, hogy csiszolóvászonnal dörzsölgetjük, koptatjuk a magok felületét. Másik módszer a magok rétegzése, amelynek során nyirkos homokba, homok-tőzeg elegybe, vagy lombföldbe keverjük őket, nyirkosan tartjuk a közeget és csak a következő év tavaszán vetjük el a magokat. A kikelő növények nagyobb cserépben őszre akár 40-50 centiméter magasra is kifejlődhetnek, a leveleik már szépen színeződnek.

Bársonyos, puha színek

Erősödnek a növényeken a sárga, narancs, piros, különféle zöld és barna árnyalatok. Ez a szeptember óta tartó színjáték az indián nyár idejét jelzi. Az őszi teljes pompájában ragyog.

Tudta, hogy...

...a lombhullató fák, cserjék lombszínváltozása néhány trükkel fokozható és meghosszabbítható, ha ültetéskor napos, szárazabb, szélvédett helyet választunk, ha nitrogénben szegényebb tápanyaggal kezeljük, és ha kevesebbet öntözzük őket? Szépen színeződik a japánjuhar, a vadszőlő, a japán borbolya, a madárbirs, a páfrányfenyő (Ginkgo), az ámbrafű, a perzsa varázsfű.

Őszi ragyogás

A napfény beragyogja a kertet, végigpásztazza az őszi virágokat, a száradó terméseket, csíkot vet a gyepen. Az ágak közt pókháló feszül, a reggeli harmattól vizes minden. Igazi természet alkotta szépségek. Októberben a fák befejezik növekedésüket és tavaszig nyugalmi szakaszban maradnak. A lomb hol lassabban, hol gyorsabban, de megállíthatatlanul hullik. A levelek, ahol nem zavarók, helyben maradhatnak. A sövények, cserjék alatt és az ágyásokban hatékony fagyvédelemről gondoskodnak, őrzik a talaj nedvességtartalmát, és a humuszképződés révén javítják a kerti talaj szerkezetét.

A gyepfelületet azonban tartsuk lombmentesen, a lomb alatt ugyanis a fű károsodik. Most ültessünk fás szárú dísznövényeket, gyümölcsfákat. Az őszi ültetés előnye, hogy a növények tavaszra már gyökeret képeznek, ami kedvező a megmaradásuk, fejlődésük szempontjából. A növényeket jó 20 liter vízzel öntözzük meg az ültetés után. Alakítsunk ki a tövek körül tányért, ami megakadályozza a víz elfolyását. Később szórjunk a tövek köré lombot vagy komposztot, hogy megvédjük a talajt az átfagyástól.

Időszerű teendők

- Lombgyűjtés
 - Gyepápolás
 - Dísz- és gyümölcsfák, cserjék, évelők ültetése
 - Virághagymák eldugdosása
 - FAGYÉRZÉKENY növények védelme
 - Mediterrán növények telettetésének megszervezése
 - Szaporítások készítése
 - A gladiólsz-hagymagumók fölszedése (Amikor a levelek elsárgultak, a gumókat szárítsuk egy-két napig a szabad levegőn, majd vágjuk le a hajtásokat és a leveleket közvetlenül a gumó fölött, tisztítsuk meg a gyökerektől és a rátapadt talajtól. Tároljuk száraz, hűvös helyen.)
 - Dáliagumók kiásása, amikor az első fagyok megcsípték
 - A gumós begóniák hajtásainak visszavágása az első fagyok után
 - Kétnyári növények, árvácska, százszorszép, nefelejcs ültetése
 - Őszi-téli élő dekoráció készítése
 - Pünkösdirózsák szárainak visszavágása a talaj fölött
 - Egynyárvirág-ágyások kiürítése, rendbetétele
 - Fűszernövények leveles hajtásainak betakarítása, szárítása
 - Konyhakert rendbetétele
- (Kikerülhetnek a letermett növények. Takarítsuk ki az összes növényi hulladékot, rossz levelet, a töveken maradt és elrothadt terméseket, azzal megakadályozhatjuk a csigák és egyéb kártevők fölszaporodását. Jó arasznyira vágjuk vissza az évelő fűszernövényeket. Szedjük össze a támasztókarókat és egyéb segédanyagokat, vödörket, edényeket.)

Leander szaporítása: a hajtáscsúcsokhoz közeli, egészséges fejdugványokat vágjuk le, vízbe állítva gyökereztessük, a cserepet földdel töltjük meg, a gyökeres hajtásokat egyenként ültessük be

FOTÓ: MERÉNYI ALEXANDRA

Ásóvillával óvatosan fordítsuk ki a dáliatöveket, ügyelve arra, hogy az üregek szárákból a víz kifolyjon. Ezután a szárazakat öt-tíz centiméterre vágjuk vissza. A gumókat télen hűvösben kell tartani, lehetőleg fűtetlen pincében, homok között, vagy enyhén nedves levelekkel teli dobozban. Ha a dáliagumók kiszáradnak, a következő évben már nem tudjuk elültetni őket

Értékes lomb

A lombot sokan idegesítő hulladéknak tekintik, és szemétként kezelik, pedig számos felhasználási módja lehet:

- ✓ mulcsként felhasználható az ágyások takarására
- ✓ szigetelőréteggént védi a növényeket a hidegtől
- ✓ a lombbal fedett talaj lassabban szárad ki
- ✓ akadályozza a gyomok fejlődését
- ✓ a talajban levő mikroorganizmusok lassan lebontják, így ingyenes tápanyag lesz belőle
- ✓ komposztálható, ha a levelek nem hordoznak betegségeket, kártevőket
- ✓ néhány halom lomb a kert eldugott sarkában téli lakóhelyet nyújt a hasznos rovaroknak, állatoknak

Hangulatok

Fokozzuk az őszi hangulatot, válogassunk az évszak növényeiből és készítsünk kertünk berendezési tárgyaival vagy a házban, szufniban, pincében, padláson, raktárban található kincsekkel szívet-lelket melengető dekorációkat a magunk kedvére és örömére. Minden kertben található egy kis sarok, ahová elhelyezhetők az őszi növények és különféle régi tárgyak. Helyet kaphatnak az őszi dekorációk a kerti padon a bejárati ajtó vagy pinceajtó előtt, a teraszon vagy annak közelében. De a fák, cserjék alatt vagy régi ablakok, ajtók előtt is gyönyörűen nézhetnek ki. Dekorációs anyagként minden felhasználható, amit az őszi kínál. Például a fákról leeső vörös és sárga levelek, narancssárga díszzők, cserepes krizantémok és őszirozások, ágak, termések, száradó virágok, napraforgók, csöves kukoricák, rozsdás talicskakerekek, vaslábú székek, asztalok, zsákszövetbe húzott vödörök, gyümölcsösládák, kültéri gyertyatartók, kosarak, farönkök, borostyánhajtások, szukkulensek, csarabok.

Készítsük föl a gyepet a télre

Nyár végén, ősszel sokan elhanyagolják az egyébként szeretettel gondozott gyepet. Annak érdekében, hogy megerősítsük, illetve fölkészítsük a téltre, szükség van néhány intézkedésre.

A fűnek ősszel is fényre és levegőre van szüksége, és még egy erősebb ránövésre a hideg előtt. 9 °C-os talajhőmérsékletnél még növekedésben van, ezért szeptember végén még nyírjuk le, a vágókést kb. 5 cm magasra állítva. Ha rövidebbre vágjuk, hamarabb átfagy a föld és károsodnak a gyökerek, ha viszont hosszabbra hagyjuk, akkor a fűszálak a fagytól megtörnek, az alattuk növekvő pedig károsodnak. Ezt követően szeptember végén vagy október elején gepszellőztetővel fésüljük át, távolítsuk el a mohát és a kiszáradt, idősebb részeket, így több levegőhöz juttatjuk a gyökérzetet. Alacsonyabb nitrogén-, és magasabb káliumtartalmú őszi gyeprágyát szórjunk ki. Ilyenkor nem a fű hosszanti növekedését, hanem a rövid, erős szálú, a télnek jobban ellenálló fűcsofók kialakulását serkentjük. A műtrágya kijuttatása után öntözzük meg, hogy a hatóanyagok a talajba jussanak.

Átszellőztetéssel láthatóvá válhatnak a kiüresedett foltok. Ahol szükséges, vessük be gyepravító fűmaggal az előírás szerinti adagban. Tömörítsük a talajhoz és tartsuk nedvesen.

A gyepről hetenként gyűjtsük össze a lombot. Előfordulhat, hogy szürkés-barnás, hó-

Lépésről lépésre

1. Nyírjuk le a fűvet 5 cm-es magasságban
2. Fésűs gepszellőztetővel gereblyézzük át
3. Ahol szükséges, vessük felül a kipusztult foltokat
4. Juttassunk ki őszi gyeprágyát
5. Öntözzük be

penésznek nevezett foltok alakulnak ki rajta, amelyet éppen az őszi hónapokban főlléppő gombás megbetegedés okoz. A betegséget a nevével ellentétben nem a hó okozza, a kórokozó gomba számára az alacsony hőmérséklet és a magas páratartalom teremti

kedvező életfeltételeket. A káliumtúlsúlyos műtrágyával való kondicionálás és a lombgyűjtés megelőző intézkedés a betegséget okozó gomba életterének felszámolására.

Összeállította: Merényi Alexandra

 SZEPTEMBER			
 20. Péntek	Friderika		
 21. Szombat	Máté, Mirella, Jónás		
 22. Vasárnap	Móric, Tamás		
 23. Hétfő	Tekla, Líviusz, Ila		
 24. Kedd	Gellért, Gerda, Mercédesz		
 25. Szerda	Eufrozina, Kende		
 26. Csütörtök	Jusztina, Kozma, Damján		
 27. Péntek	Adalbert, Vince		
 28. Szombat	Vencel, Salamon		
 29. Vasárnap	Mihály, Gábor, Rafael		
 30. Hétfő	Jeromos, Honória, Hunor		
 1. Kedd	Malvin, Teréz		
 2. Szerda	Petra, Örs		
 3. Csütörtök	Helga, Évald		
 4. Péntek	Ferenc, Hajnalka		
 5. Szombat	Auréli, Placid, Attila		
 6. Vasárnap	Brúnó, Renáta, Renátó		
 7. Hétfő	Amália, Bekény		
 8. Kedd	Koppány, Benedikta		
 9. Szerda	Dénes, János		
 10. Csütörtök	Gedeon, Ferenc, Bendegúz		
 11. Péntek	Brigitta, Placida, Etel, Gitta		
 12. Szombat	Miksa, Rezső, Edvin		
 13. Vasárnap	Kálmán, Ede, Edvárd		
 14. Hétfő	Helén, Kaldixtus		
 15. Kedd	Teréz, Aranka		
 16. Szerda	Gáli, Margit, Hedvig		
 17. Csütörtök	Hedvig, Ignác, Rudolf		
 18. Péntek	Lukács, Jusztus		
 19. Szombat	Nándor, János, Pál		
 20. Vasárnap	Vendel, Irén, Kleopátra		
 21. Hétfő	Orsolya, Zsolt		
 22. Kedd	Előd, Szalóme, Kordélia		
 23. Szerda	Gyöngyvér, János, Gyöngyi		
 24. Csütörtök	Salamon, Antal		
 25. Péntek	Blanka, Bianka, Mór		
 26. Szombat	Dömötör, Armand, Örs		
 27. Vasárnap	Szabina, Antonietta		
 28. Hétfő	Simon, Szimonetta, Tádé		
 29. Kedd	Nárcisz, Melinda, Ózike		
 30. Szerda	Alfonz, Zenóbia		
 31. Csütörtök	Farkas, Rodrigó, Wolfgang		
 1. Péntek	Marianna		
 2. Szombat	Achilles, Bató		
 3. Vasárnap	Győző, Márton		
 4. Hétfő	Károly, Karola		
 5. Kedd	Imre, Zakariás, Tétény		
 6. Szerda	Lénárd		
 7. Csütörtök	Csenger, Rezső, Ernő		
 8. Péntek	Zsombor, Kolos, Gottfrid		
 9. Szombat	Tivadar		
 10. Vasárnap	Réka, András, Leó		
 11. Hétfő	Márton, Atád, Tódor		
 12. Kedd	Jónás, Renátó, Jozafát		
 13. Szerda	Szilvia, Szaniszló		
 14. Csütörtök	Aliz, Vanda, Huba		
 15. Péntek	Albert, Lipót		
 16. Szombat	Ödön, Margit		
 17. Vasárnap	Hortenzia, Gergő, Dénes		
 18. Hétfő	Jenő		
 19. Kedd	Erzsébet, Zsóka		
 20. Szerda	Jolán, Zsolt, Ödön		
 21. Csütörtök	Olívér		
 22. Péntek	Cecília, Filemon		
 23. Szombat	Kelemen, Klementina		
 24. Vasárnap	Emma, Flóra, Virág		
 25. Hétfő	Katalin, Liza, Katinka		

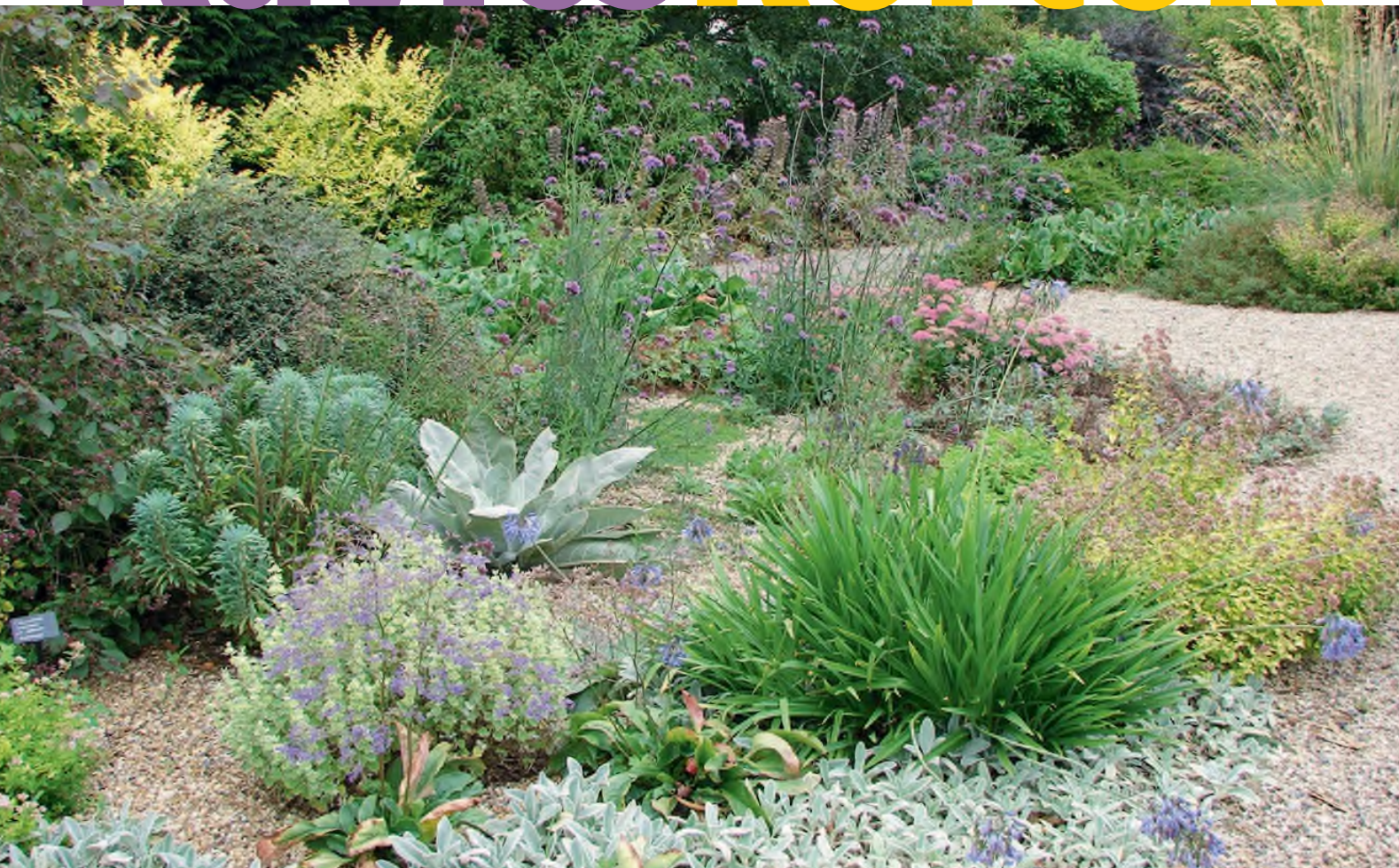
HOLD- NAPTÁR

2019. szeptember – november

	Levélnap – olyan zöldégeket érdemes vetni, ültetni, szedni, amelyeknek a levelét fogyasztjuk (pl. sóska, fejes saláta, káposzta)
	Termésnap – olyan növényeket érdemes vetni, ültetni, szedni, amelyeknek a termése fogyasztható (pl. magok, gyümölcsök, vagy akár a paradicsom, paprika, hüvelyesek stb.)
	Virágnap – dísznövényeket és olyan növényeket lehet vetni, ültetni, szedni, amelyeknek a virága fogyasztható
	Gyökérnap – olyan növényeket érdemes vetni, ültetni, szedni, amelyeknél a gyökér maga a termék (pl. zeller, burgonya, hagymafélék, répa), továbbá palántázás, dugványozás napjai, a gyökérképződés fokozottan jó
	E napokon a föld fölött élő kártevők ellen érdemes védekezni
	E napokon a föld alatt élő kártevők ellen érdemes védekezni
	Ezek a napok kedveznek a metszéshez
	Kert előkészítése, ásás, talajlazítás
	Gyógynövények vetése, ültetése, ezek főszedése. A növények gyógyhatása fokozott
	Vermelni, raktározni e napokon javasolt, valamint a már elvermelt gyümölcs, zöldség átrakására, átválogatására kedvező az idő
	Ezen a napokon lehetőleg ne vermeljünk, ne raktározzunk, vagy rakjuk át a raktározott terményeinket. Rothadásveszély
	Csigairítás! Ezek a csigák elszaporodása elleni védekezés napjai
	Oltás, szemzés napjai
	Befőzés napjai – akár mellőzhető is a tartósítószer
	Aszalásra szánt gyümölcsök szedésének napjai
	Növényeinket ezeken a napokon ültessük át – a gyökérképződés hatékonyabb
	E napokon semmiképp ne végezzünk átültetést, mert kedvezőtlen hatások mutatkoznak a gyökérképződésre. Viszont ilyenkor érdemes gyomlálni
	E napokon érdemes locsolni a növényeinket, ugyanis a talaj vízmegtartó és a növény vízfelvevő képessége jobb
	Ilyenkor javasolt a különféle tápanyagokat a földbe juttatni – trágyázás, tápoldatozás, komposzt szórása
	Kerti tavak karbantartása. Fordítsunk figyelmet a rothadt növények eltávolítására, és ilyenkor javasolt az új növények telepítése, valamint a nagy vízigényű növények ápolása
	Gyepesítésre, fűmagvetésre, hiányzó gyeprész pótlására ezek a napok javasoltak
	Fűnyírás napjai
	Komposzthalom létesítésének és átforgatásának napjai
	A fák törzsének védelme, fáink ápolásának napjai
	Ezek a szüret, a gyümölcsszedés napjai – ilyenkor a lé- és ízirtalom fokozottabb
	Favágás napjai. Ezeken a napokon kedvező fát vágni, amennyiben a fa további megmunkálásra szánt
	Összeállította: Cseperkálné Mirek Barbara

Kavicskertek

FOTÓ: AMBRUS MÁRIA ZSÓFIA

A kertépítés évszázadaiban megjelent különféle divathullámok a kor szelleméhez igazodóan változtak. Így van ez mostanában is.

Hogy csak a legutóbbiakat említsük, az ezredforduló környékén sok kertben létesült kisebb-nagyobb kerti tó, alig egy évtizede a magas díszfüvek hódítanak, a legújabb divat pedig a mind népszerűbb kavicskert.

Az első kavicskertet *Beth Chatto* létesítette egy felhagyott kőzúzalékos parkolóban Dél-Angliában, mintegy 40 évvel ezelőtt. A kavicskertnek mára ki-

dolgozott rendszere és szakirodalma is lett és kitűnő példák igazolják, hogy nemcsak új hóbortról van szó, okos és mutatós lehetőség a száraz, sovány talajú, napsütötte ker-

tekben. Létfogosultságát a klímaváltozás és a gazdaságosság indokolja. Néhány magyarországi kertépítő cég munkái között is láthatunk kavicskertnek nevezett területet, ám ezek többsége csak kavicsal fedett geotextil, tehát nevezzük inkább kavicsos kertnek.

A hatalmas burkolt felületek, az épületek óriási tömegei félsivatagi körülményeket teremtenek nagyvárosainkban a nyári aszályos időszakokban. A csatornákból elvezetett csapadékvíz nem jut a talajba, emiatt a talajvízszint csökken, a fák gyökereinek mind mélyebbről kell felszívniuk a nedvességet. A legtöbb növény öntözés

nélkül csak szenved, ám az öntözés költséges, munkaerő- és időigényes munka, ezért ahol nem feltétlenül szükséges, ott nem öntöznek.

Az igazi kavicskert

A kavicsburkolat vagy kavicsmulcs önmagában még nem kavicskert. Gyakran csak esztétikai okokból fedi kavics a növényeknek szánt felületet. Geotextillel letakart ágyásokat mulcsznak kavicsal vagy zúzott kővel, vagy öntözést igénylő növények tövét fedik vele. Az ilyen kerteknek kevés közül van a kavicskertekhez, mert itt magasabb vízigényű növények fejlődnek. A rendszeres vízellátáshoz szokott, azt igénylő növények karaktere, lédús, élénkzöld levele, hangulata ellentétes a kavics szárazságot sugárzó látványával.

Az igazi kavicskerti növények laza talajban, napos helyen fejlődnek legszebben. Beérik kevés vízzel és kevés tápanyaggal. Harmonikus kavicskerti látványt azonban csak

szárazságtűrő növények ültetésével érhetünk el.

A kavicskert nem szabályosan megtervezett kert vagy kertrész, amelyben minden növénynek kijelölt, hosszú időre meghatározott a helye. Sokkal inkább természetes hatású, dinamikusan fejlődő kert vagy ágyás, amely folyamatosan változik, átalakul az időjárás és a gazda keze nyomán.

Így csináljuk

A laza talajra 5-8 centiméter vastag kavicsot vagy kőzúzalékot terítünk. Ennek szemcsemérete legjobb, ha 2-32 milliméter között van. Fontos, hogy porfrakció, homokszemcse méretű részecske ne legyen benne. A kellő vastagságú kavicsrétegben az idevaló dísznövények jól fejlődnek, de a fényigényes gyommagvak nem lelnek jó feltételeket a csírázáshoz.

A néhány fa, cserje és vezérelvő állandó szerkezetet ad, először ezeket ültetjük el. Közéjük eltérő magasságú és virág-

színű évelőket és néhány egyényári növényt teszünk, melyek magoncjai az évek során hol itt, hol ott bukkannak föl az ágyásban.

FONTOS!

A gyommentes talaj a kavicskert-építésnél is előfeltétel. Ha az évelő gyomok gyökerei a talajban maradnak, akkor soha nem lesz gyommentes a kertünk.

Az igazi kavicskertben nem használhatunk geotextilt vagy agroszövetet, mert ezzel megakadályoznánk a növények fejlődését és az elszóródott magok kikelését.

Öntözés nélkül

Megfelelő növényválasztás esetén nincs szükség a kavicskertben sem további öntözésre, sem tápanyag-utánpótlásra. Ki ne vágná ilyen kertre? Az első évek után alig

Hol a legjobb?

A kavicskert olyan helyeken jó megoldás, ahol meddő, laza a talaj, a jellemző kavicskerti növények jó vízáteresztő, sovány talajt, és napos fekvést igényelnek. Tehát ha a kertünk csapadékszegény környéken fekszik, és jó vízáteresztő a talaja, akkor különösebb előkészületek nélkül kialakíthatjuk a kavicskertünket. A déli és délnyugati fekvésű lejtőkön jó kavicságyat készíthetünk. A napsütéses órák magas száma, a meleg, és a gyorsan elfolyó víz is jó lehetőséget kínál.

Szeretik a kavicsot

A talaj- és légszárazságot csak azok a növények képesek károsodás nélkül elviselni, melyek az evolúció során megfelelően alkalmazkodtak a hasonlóan mostoha körülményekhez. Milyen stratégiákat vetnek be, hogy elviseljék a perzselő napot és a hosszú szárazságot?

Ezek a rendkívüli növények többféle trükköt fejlesztettek ki.

- **A szukkulensek** – például a fügekaktusz, a varjúháj vagy a kövirózsa – hosszú időn át képesek a szövetekben vizet tárolni. Tipikusan húsos, pozsgás a levelük vagy a módosult száruk, külső bőrszövetük is erős.

- **A molyhosan szőrözött és viaszos levélbevonat** nemcsak a párolgást csökkenti, de a levél fölmelegedését is korlátozza, világos színe visszaveri a napfényt. Gondoljunk csak a nyuszifülre, a madárhúrra, a déli kutyatejre.

- A mediterrán vidékek lankáin élő **aromás cserjék, félcserjék és évelők** az illóolajukat is bevetik a forróság elviselésére. Az illóolaj ugyanis lassabban párolog, mint a víz. Ennek a stratégiának számunkra kellemes mellékhatása, hogy közöttük sétálva bódító illatukkal is megajándékoznak minket. A rozmarin, a levendula, a kakukkfű, a zsálya, a cipruska számos fajtájából válogathatunk.

- **A keskeny pengelevelek** nemcsak eleve kis párolgási felülettel járnak, hanem még a napsugarak irányába is fordíthatók, vagy bepöndöríthetők, amely növényi mozgások eredménye szintén hatásosan csökkenti a párolgást. Ehhez gyakran mélyre hatoló gyökerek társulnak, melyek a mély talajrétegekből képesek fölvenni a vizet. A deres csenkesznél és az árvalányhajak különböző fajainál, vagy a pálmaliliomnál figyelhetjük ezt meg.

Ambrus Mária Zsófia

kell itt dolgozni. Munkát, pénzt és költséges vizet takarítunk meg vele. Ezek az éhezés- és szomjazzásművészek ugyanis a hosszabb nyári száraz periódusokat is károsodás nélkül túlélnek. Hab a tortán, hogy ilyen feltételek között kevesebb a gyom is, mint a vízben és tápanyagban gazdag területeken.

A kavicskertek gondozása az első évben fokozott figyelmet igényel, ez a begyökeresedésig öntözésből, később a gyomok kihúzásából áll. Nyár közepén csak a maghullás megakadályozása miatt vágjuk le az elszá-

radt virágokat. Kapára nincs szükség, nem is tudnánk használni, az esetleg kikelő gyomokat kihúzzuk vagy éles késsel a gyökereiket mélyen elvágva eltávolítjuk őket. Őszel, télen sem csupasz az ágyás a megszárado levelek, magtokok látványának köszönhetően. Kora tavasszal az örökzöldek kívül az ágyás minden lágyszárú növényét a talajfelszín fölött 5-8 centiméter magasságban visszavágjuk.

Jó boggyók és rossz boggyók

Ősszel sok színes és kíváncsú boggyó jelenik meg a parkokban, kertekben található cserjéken, fákön.

Ami a madaraknak finom csemege, az embereknek nem mind ehető, így csak óvatosan a színes boggyók kóstolgatásával!

Berkenye

Tűztővis

Fagyal

A korallboggyók és a kuflik

A séta előtt mindenki ültetett egy saját boggyós szobanövényt, a korallboggyót (*Nertera*), és készített saját kuflit papírból. Hálás kis szobanövény sok színes boggyóval. A díszítőértékét adó boggyók több hónapig is pompáznak. Világos, nem túl meleg helyre tegyék, és tartsátok mindig nedvesen. A cserepe alá tegyetek tálkát és abba töltsétek vizet, mert nem szereti, ha felülről locsolják. Figyelem, a korallboggyó nem jóboggyó, mérgező, ne kóstoljátok meg!

JÓBOGYÓK – kóstolgassátok bátran!

- **Csipkebogyó:** Természetes C-vitamin-forrás. Lekvárt is készítenek belőle. Teának nem kell forrázni, mert úgy pont az értékes C-vitamint teszszük tönkre, csak áztatni kell hideg vízben 5-6 órát.

- **Galagonya:** Szívproblémák gyógynövénye. Virágából, leveléből gyógytea, boggyójából szörp és lekvár készíthető.

- **Madárberkenye:** Íze fanyar, de készítenek belőle ecetet, szörpöt. Díszfaként gyakran ültetik városokban, mert jól bírja a szennyezett levegőt, de már étkezésre nemesített, nyersen sem keserű változata is kapható, ha szeretnétek a gyümölcsöskertbe.

- **Homoktővis:** Immunerősítő, gyuladástgátló.

- **Som:** Akkor finom, ha megcsípi a dér. Magas a C-vitamin-tartalma. Pálinka és lekvár is készül belőle.

- **Kökény:** Kék boggyója nagyon fanyar, jobb megvárni, míg megcsípi a dér. Lekvár, likőr is készíthető belőle.

- **Áfonya:** Van vörös, fekete és tőzegáfonya. Közös tulajdonságuk a magas antioxidáns-tartalmuk, immunerősítő hatásuk. A vörös áfonyát inkább szárított, vagy más feldolgozott állapotban árúsítják, mert nyersen nagyon savanyú, fanyar az íze.

NEM JÓ BOGYÓK – ne egyétek meg!

- **Fagyal:** Gyakran ültetik sövénynek, magja mérgező.

- **Borostyán:** Örökzöld kúszónövény, boggyója mérgező.

- **Tűztővis:** Gyönyörű színekben – piros, narancssárga, citromsárga – pompázik, a madarak előszeretettel fogyasztják. Emberre veszélyes.

- **Magyal:** A karácsonyi dekorációk kedvenc alkotóeleme, de gyönyörű piros boggyója bizony mérgező.

- **Dérbabér:** Igénytelen és fagyűrő hálás cserje, de minden része mérgező.

- **Vadszőlő:** Gyönyörű vörös színben pompázik ősszel a levele, de a kék boggyója mérgező.

- **Madárbirs:** Csak enyhén mérgező, de jobb nem próbálgatni.

Szakács-Nagy Zsuzsa

SZŐLŐ ÉS BOR

A BIBLIÁBAN

A Biblia a „könyvek könyve”, a világon legtöbbet olvasott könyv.

Több mint ezer éven át írták csaknem félszázan, egymástól térben és időben távol azzal a céllal, hogy Isten munkáját és üzenetét tolmácsolják. A Szentföld változatos felszínű, mediterrán és szubtrópusi éghajlatú terület, növényzete, mezőgazdasági kultúrája különbözik a miénktől. Bár a Biblia nem természetismereti kézikönyv, a bibliai tájak, növények és jelképrendszerük ismerete fontos háttér a Szentírás tanulmányozásához és segít a megértésében is.

Borivó nemzet vagyunk, ezért ilyenkor ősszel sokakat foglalkoztat, hogy milyen lesz az idei szőlőtermés. Így volt ez kétezer évvel ezelőtt is a Szentföldön, ahol szintén fontos volt a szőlőtermesztés. A Szentföld egyes vidékeit földrajzi adottságai és éghajlata kiváló

szőlőtermő területté teszi, sokféle termesztették is. Bizonyítják ezt a mai napig megmaradt, domboldalokban kialakított, sziklába faragott vagy kőből épített taposókádak.

Ősi kultúrnövény

A bortermő szőlő (*Vitis vinifera*) elágazó kacsokkal kapaszkodó, 30-35 méter hosszú, fás szárú futónövény. Kerekded levele karéjos, apró, világoszöld virágai kétivarúak vagy termősek. Fürtöt alkotó, magas cukortartalmú, változatos alakú, színű és ízű bogyótermése energiadús, tápláló gyümölcs.

Már a kőkorszaki ember is gyűjtögette a szőlőbogyót, termesztése pedig közel 7000 éve, a Kaukázus hegylábi területein kezdődhetett, onnan terjedt el az ókor fejlett államaiba. Az óegyiptomi és mezopotámiai ábrázolások, Homérosz eposzai, és a Biblia is fejlett szőlő- és borkultúrára utalnak.

Hazánkban nem őshonos a bortermő szőlő, a Kárpát-medencében közel 2000 éve, görög-római hagyományok alapján indult meg a termesztése. Egyes vélemények szerint a honfoglaló magyarság római kontinuitásra épülő gazdag szőlőkultúrát talált itt, majd a kereszténység felvétele kedvezett a szőlőművelés terjedésének.

- 1. Sok ezer éve a Kaukázus déli hegylábi területein kezdődhetett a szőlőtermesztés (Jereván, Örményország)
- 2. Kőbe faragott szőlő a kapernaumi zsinagóga romjainál (Izrael)
- 3. Az ókorban támaszték nélkül, „gyalog” művelték a szőlőt. Ma is találni ilyen ősi módon nevelt szőlőültetvényeket a meleg, száraz éghajlatú Perzsiában (Dena-hegység, Irán)

Noé, az első szőlőműves

A szőlő a Bibliában leggyakrabban szereplő növény, első említése Noé történetében olvasható: „*Noé, a földműves volt az első, aki szőlőt ültetett*” (1Móz 9,20). Kultúrája úgy összeforrt az emberiség történetével, mint talán egyetlen másik kultúrnövényé sem. A Szentföldön is a legfőbb gyümölcsök közé tartozott. A Szentírásban sokféle szó fejezi ki a szőlő és a bor különböző változatait, a szőlő termesztésének, feldolgozásának műveleteit. A zsidó és keresztyén tanításban a szőlő, a szőlőtő és a bor is rendkívül gazdag jelképes tartalmat hordoz. A munkaigényes és lassan termőre forduló szőlőt csak letelepedett emberek művelhették, így a szőlő a béke bibliai szimbólumává vált. A fűgével és az olajfával együtt a bőség, a jólét és gazdagság és ezáltal a jótékonyság, az áldás és az élet jelképe.

A Szentföld a bibliai időkben híres volt szőlőskertjeiről. Az ókorban még nem ismerték a kordonos művelést, a szőlőhajtások a földön feküdtek. A gyalogművelésen kívül, amely Közép-Ázsiában ma is elterjedt, valószínűleg lugásra is futtatták, ezért lehetett a szőlő alatt pihenni. A szőlőskerteket főleg lejtőkre telepítették, őrtornyokat emeltek a közepére és kerítéssel, fallal védelmezték az állatoktól és a tolvajoktól.

A bor kultusza

A bor legalább olyan gyakran szerepel a Bibliában, mint maga a szőlő. Nem tudjuk pontosan, de az bizonyos, hogy a borkészítés valahol Délnyugat-Ázsiában kezdődhetett a szőlőtermesztéssel együtt. Ott tudták a szőlő levét is felhasználni, ahol már volt megfelelő agyagedény a tárolására, márpedig a fazekasság a Közel-Keleten legalább olyan régi, mint a szőlőtermesztés. Az ókorban az olajon, búzán, halon kívül a bort is magas, szűk nyakú, öblös, kétfülű cserépedényben, amforában tárolták, cserépdugóját gyantába mártott vászonba tekerték, hogy légmentesen lezárják, és így szállították hajókon. Az ókori civilizációkban mindenütt nagy kultusza volt a bornak, sokszor isteni eredettel ruházták föl. Görögország-

Mustkolbász és töltike

A szőlőszem legismertebb feldolgozása ősidők óta a borkészítés, de a boron kívül pezsgő, pálinka, különféle borpárlatok, például konyak, és alkoholmentes üdítőitalok is készülnek belőle. A szőlő frissen kiperéselt leve, a must is kedvelt ital. A must besűrítésével készülő jellegzetes keleti eredetű édesség a mustméz. A törökök pekmez néven ismerik. Szüretkor a friss mustból kivesznek egy fazéknyit és lekvárfőző üstben, lassú tűzön addig forralják, míg sűrűsödni nem kezd. Ekkor apróra vágott birsalmát vagy sütőtököt tesznek bele, és addig főzik, amíg méz sűrűségű nem lesz. Ezután cserépfazekakba töltik, és kis időre kemencébe teszik, hogy a teteje megbőrösödjön. A mustméz télen az aszszonyok és gyerekek kedvelt csemegéje volt. Az örmények különleges édessége, a mustkolbász (szudzszuk) úgy készül, hogy zsinórra felfűzött dióbelet sűrűre főzött mustba mártanak, majd megdermesztik, mindaddig ismételve, míg kolbász vastagságú nem lesz a rúd.

A szőlőbogyót aszálják is, ez a mazsola, amelyet magában is fogyasztanak, illetve édes és sós ételekhez egyaránt felhasználják a mediterrán és keleti konyhákban. A Biblia is említi, aszusszőlő vagy szőlőkalács néven.

Egyes vidékeken a szőlő levelét és magját is hasznosítják. A töltike, vagyis a rizses darált hússal töltött szőlőlevél Erdélyben és a Közel-Keleten népszerű étel.

FOTÓ: FRÁTER ERZSÉBET

Tudta, hogy...

...már az ókori szerzők is arról írtak, hogy a római szőlőskertekben termő fajták nyilvántartása szinte lehetetlen, ma pedig a sok ezer szőlőfajta rendszerezésével külön tudományág, az ampelográfia foglalkozik?

1

2

3

4

5

6

Gyógyír sebre, szívre

A szőlő magvából olajat préselnek, amely különösen E-vitaminban és antioxidánsokban gazdag, értékes étkezési olaj. Erősíti az ereket, védi a keringési rendszert a meszesedéstől, javítja a koleszterinszintet, és jótékonyan hat az agyi öregedési folyamatokra. Külsőleg alkalmazva javítja a bőr rugalmasságát, regenerálja a hajhagymákat. A szőlő hajtásának nedve pedig fölfrissíti a szemet.

A bor gyógyhatása is ismert volt, borogatásként sebekre használták, mértékletesen fogyasztva pedig emésztésvajító hatásának tartották.

- 1. Meleg, félsivatagi éghajlaton a földön futó szőlő is szépen terem (Sabalan hegy, Irán)
- 2. A szőlőlevél Erdélyben és a Közel-Keleten is fontos konyhai alapanyag, húst, rizst töltenek bele
- 3. Magas cukortartalma miatt a szőlőbogyó kiválóan aszalható (Jereván, Örményország)
- 4. A bort az ókorban égetett agyagkorsókban, amforákban tárolták
- 5. Szőlőlugas a szőlő valószínűsített őshazájában, Közép-Ázsiában (Üzbegisztán)
- 6. A száraz éghajlatú közép-ázsiai országokban nagy aszalóházakban készül a mazsola (Nyugat-Turkesztán, Kína)
- 7. Az örmények híres mustkolbásza
- 8. Kőből épített, első századi szőlőtaposó medence Jeruzsálem külvárosában (Izrael)

ban *Dionüszosz* (latinul *Bacchus*), a bor, a mámor és a termékenység istene tiszteletére ünnepségeket rendeztek.

A bornak fontos szerepe volt a bibliai idők zsidósága életében is. A bőséges szőlőtermést Isten áldásának tartották. A szüret a vigasság jegyében folyt már azokban az időkben is. A szőlőt lábbal préselték ki, a mezítlábas taposás jó módszer, mert nem töri össze a bornak kesernyős ízt adó magvakat. A római korban már megjelent a csavaros szőlőprés is, de a Szentföldön inkább a hagyományos módszert használták. A must kőmedencében gyűlt össze, ahol a szőlőbogyó héjában természetesen előforduló élesztőgombák hatására beindultak az erjedési folyamatok, és a cukrok alkohollá alakultak. Ezután az erjedésnek indult mustot amforákba merték, ahol kiforrott a kíváncsalkoholtartalmú bor. A bort szállítás céljából börtömlőkbe öntötték.

Víz helyett bort

Az ókorban a jó ivóvíz és a forrásvíz nem volt mindenhol könnyen elérhető, és mivel a bor higiénikus, ezért mindennapi italként is nagy volt a jelentősége. Természetesen akkoriban is megkülönböztettek jó minőségű drágább, és gyenge minőségű borokat. A nemes borokat nagyra értékelték. Olcsóbb italnak számított a savanyú bor vagy borecet, amely nem volt más, mint vízzel hígított, sóval, mézzel, fűgével vagy más fűszerekkel ízesített megecetesedett bor. Mai ízléssel nem lehetett finom, de fontos energia- és C-vitamin-forrás volt, kitűnően oltotta a szomjúságot, ezért a római katonák és a rabszolgák mindennapi üdítőitala volt. A bor szerepet játszott a vallási életben is. Fontosságát mutatja, hogy az arany, az ezüst, az állatok, a gabona, a só és az olaj mellett mindig ott szerepelt a Szentély felszerelésében, az uralkodók kincstárában, de nem maradt ki az adományok és a tized,

7

Szőlő bornak, csemegének

Általánosságban elmondható, hogy a puha húsu, magas savtartalmú, kiváló borszőlőfajtákat a zsidó-keresztény kultúrkörbe tartozó természetőknek köszönhetjük. Az alkoholfogyasztást tilalmazó, iszlám vallású közép- és nyugat-ázsiai országok elsősorban a kevésbé savas, kemény húsu csemegeszőlők és a kisebb szemű, magas cukor- és alacsonyabb savtartalmú, magvatlan mazsolafajták nemesítésében jártak élen.

8

valamint a környező népek királyi ajándékaikból sem.

A túlzott alkoholfogyasztás akkoriban is problémát okozott, a Biblia sok helyen ír erről, egyes bibliai személyek viszont önmegtartóztató fogadalmat tettek.

Az Újszövetségben Jézus számtalan csodatételében és tanításában szerepel a szőlőskert, az ott végzett munka és a bor is. Pél-

dabeszédeiben szívesen használ szőlővel és borral kapcsolatos képeket. A legfontosabb szerephez a zsidók páska ünnepén, és ahhoz kapcsolódva az utolsó vacsorán jutott a bor. A keresztényeknek az úrvacsora alkalmával a kitöltött bor Jézus vére utal.

Fráter Erzsébet

BESZÉDES NEVEK

Kell-e ismernünk a növények tudományos nevét?
Származik-e előnyünk abból,
ha megtanuljuk
kedvenc növényünk
számtalan névváltozata mellett
a latin elnevezését is?
A válaszunk: igen.
Ezért most sorra vesszük
a legismertebb növények
tudományos nevét A-Z-ig,
és elmondjuk az eredetüket is.

Ma, amikor a világ kinyílik a kertbarátok számára is, érdemes a szép magyar növénynevek mellett a latin neveiket is valamennyire megismerni. Nem nehezebb ez sem, mint valamely idegen nyelv szavainak tanulása. Csak így tudunk például pontosan rendelni külföldről, esetleg plusz információkat szerezni egy-egy itthon kevésbé ismert fajról. De van még más előnye is. Legtöbb esetben a növények latin nevei valamilyen információt közölnek az adott fajról vagy nemzetségről, így szinte még látatlanban is megtudhatunk róla valamit, ami fontos lehet a döntésnél. Ez persze sokszor a magyar nevekre is jellemző, mint ahogy az is előfordul, hogy a magyar név a latin fordítása. Viszont nagyon gyakori, hogy egy-egy növénynek több magyar neve van, esetleg tájegységenként, régióként változó. Ez szép, és érdekes is lehet, viszont nem túl praktikus. Latin neve minden fajnak csak egy van, ami az egész világon mindenhol ugyanaz. Nem is beszélve arról, hogy vannak már olyan, a kertjeinkben is megtalálható növények, amelyek még nem is kaptak magyar nevet.

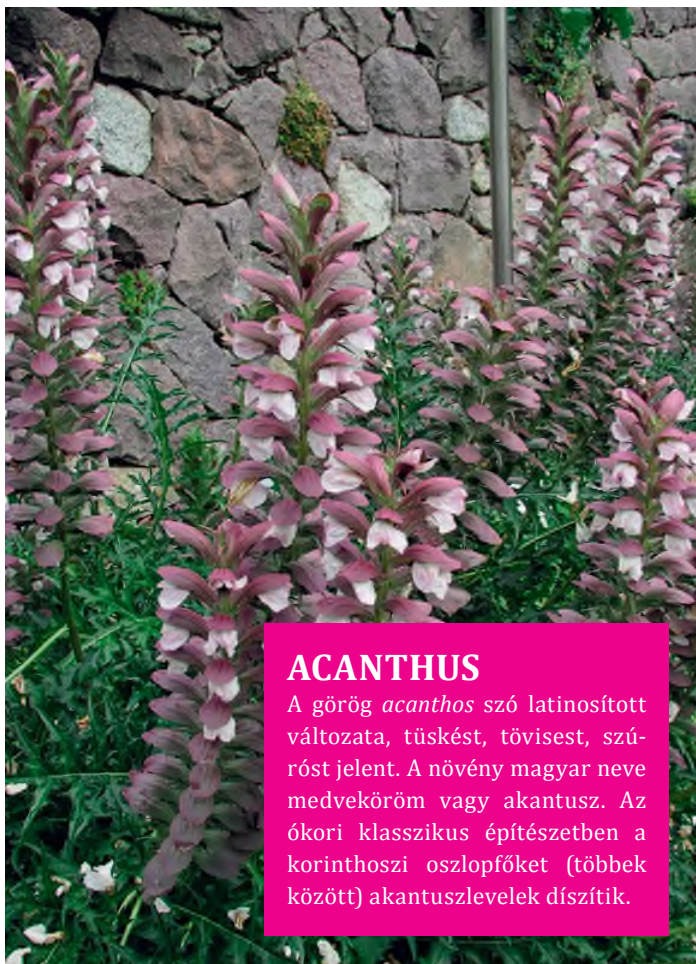
Kettős nevezéktan

A kettős nevezéktan (binominális nomenklatúra) a svéd botanikus, *Linné* (1707–1778) dolgozta ki. Előtte is voltak már hasonló próbálkozások, de elsőként ő alkotta ezt meg egyértelműen és meg is fogalmazta.

ABELIA GRANDIFLORA

Dr. Clarke Abel (1780–1826) az angol nagykövetet kísérte el Pekingbe botanikusként, az általa ott gyűjtött növények nagy része azonban hajótörés során elpusztult a Kew Gardensbe való hazatérése közben. Akkoriban nem volt egyszerű egy európainak Kínába és más távoli keleti országokba eljutni, Abel után körülbelül 30 éven át más természettudósnak nem is sikerült. A növény magyar neve tárnicslanc.

ACANTHUS

A görög *acanthos* szó latinósított változata, tuskést, tövisest, szúróst jelent. A növény magyar neve medveköröm vagy akantusz. Az ókori klasszikus építészetben a korinthuszi oszlopfejek (többek között) akantuszlevelek díszítik.

ACHILLEA

A görög *Achillesnek*, a trójai háború hőisének állít emléket a cickafark nemzetség latin neve. A legenda szerint az ifjú Achillest *Chiron*, a kentaur tanította meg, hogy a cickafark növényvel sebeket gyógyíthat. A cickafarknak ma már sok szép kerti fajtája is van.

ADONIS VERNALIS

A hérius latin nevét a görög mitológiabeli ifjúról kapta, aki igen szép volt, ezért *Aphrodité* szerelmes lett belé. Ám az ifjút egy vadkan halálra döfte, és a legenda szerint amikor Aphrodité karjaiban meghalt, az ő lecsöpögő véréből és Aphrodité könnyeiből kelt életre ez a szép tavaszi virág. A görögök a növények isteneknek is tartották, amely az ősz és a telet a földben töltötte, és csak tavasszal bukkan elő. Megjelenését megünnepelték, adonisz kerteteket is készítettek, ami abból állt, hogy agyagedényekbe gyorsan csírázó virágmagvakat vetettek.

ALBIZIA JULIBRISSIN

A selyemakác *Filippo degli Albizzi* firenzei nemesebről kapta a nevét, aki ezt a növényt 1749-ben termesztésbe vonta.

A kettős nevezéktan megértéséhez tudnunk kell, amit valószínűleg sok növénybarát tud is, vagyis azt, hogy minden növényfaj valamilyen nemzetségnek a tagja. Egy-egy nemzetségen belül több, olykor igen sok faj lehet, amelyeket valamilyen közös tulajdonság kapcsol össze. A kettős nevezéktan értelmében minden élőlény tudományos, vagyis latin neve két szóból áll. Az első szó a nemzetségnév, ami egyes számú főnév vagy főnévként használt melléknév (pl. *Primula*), és mindig nagy kezdőbetűvel írjuk. A második szó az adott faj neve, a faji jelző, amit kisbetűvel írunk. Ez általában melléknév, vagy főnévből képzett mellék-

A latin nyelv ma

A latint ma halott nyelvnek tartják, azért, mert egyetlen nemzet sem használja aktívan. Ennek ellenére az indoeurópai nyelvcsaládban még mindig nagyon fontos a szerepe. A magyarban is, mint más európai nyelvekben, számtalan latin eredetű szó él. A tudomány nyelve a középkortól kezdve a latin volt, az orvostudomány, a jog, valamint a természettudományok a mai napig azt használják. Így tudnak a világ minden táján élő tudósok, szakmabeliek, és érdeklődő laikusok egyértelműen kommunikálni.

név (pl. *veris* = tavaszi). A latin abban is különbözik a magyartól, hogy nyelvtani nemek vannak (hímnem, nőnem, semleges-nem), és a melléknveket nemben és számban egyeztetni kell a főnévvel, amelynek a tulajdonságát jelölik. Ezt azért fontos megemlíteni, hogy megértsük, miért van az, hogy a faji jelző végződése -us, -a, -um, más esetekben -er vagy éppen -is lehet, annak ellenére, hogy maga a szó ugyanaz.

Nevek eredete

Érdemes megemlíteni még azt is, hogy a latin nevek hogyan is születnek, hiszen még ma is fedeznek föl növényeket. Valójában nem is mindig latin szavak, ezért, ha valaki a klasszikus latin szótárban keresné őket, nem biztos, hogy sikerrel járna. Többféle lehet a nevek eredete.

- Az ókori görögök, vagy a még előttük Görögország területén élt népek által használt növénynevek, amelyek fennmaradtak, majd az ókori és újabb kori botanikusok átvették őket, és latinos formát adtak nekik (pl. *Achillea*, *Anemone*, *Daphne*, *Petroselinum* stb.).
- A klasszikus latin, vagyis az ókori rómaiak által használt növénynevek, amelyek

ALLIUM ALTISSIMUM

Nevét onnét kapta, hogy ennek a hagymának a virágzata igen magas száron fejlődik a többi hagymához képest (altissimus, -a, -um = nagyon magas, legmagasabb).

Plinius, Vergilius és más római bölcsek révén fennmaradtak, és az utókor átvette őket (pl. *Acer*, *Bellis*, *Juniperus*, *Lilium* stb.).

- Az újkori botanikusok által a mitológiából kölcsönvett személynevek (pl. *Hebe*, *Nerine*).
- Latin szavakból alkotott nevek, amelyek jelentenek valamit (pl. *Cimicifuga*, *Convallaria*, *Digitalis*).
- Görög szavakból alkotott nevek, amelyek latinos formát kaptak (*Chionodoxa*, *Eremurus*, *Galanthus*) – érdekes módon ezekből van a legtöbb.

• Híres emberek nevéből alkotott latin nevek (pl. *Albizia*, *Camellia*, *Kitabelia* stb.).

• Helyi köznevekből képzett latin nevek, vagyis az adott faj fölfedezésének helyén élő néptől átvett nevek (pl. *Ailanthus*, *Bambusa*, *Musa* stb.).

• Földrajzi nevek (pl. *Araucaria*, *Caribea*, *Papuodendron* stb.).

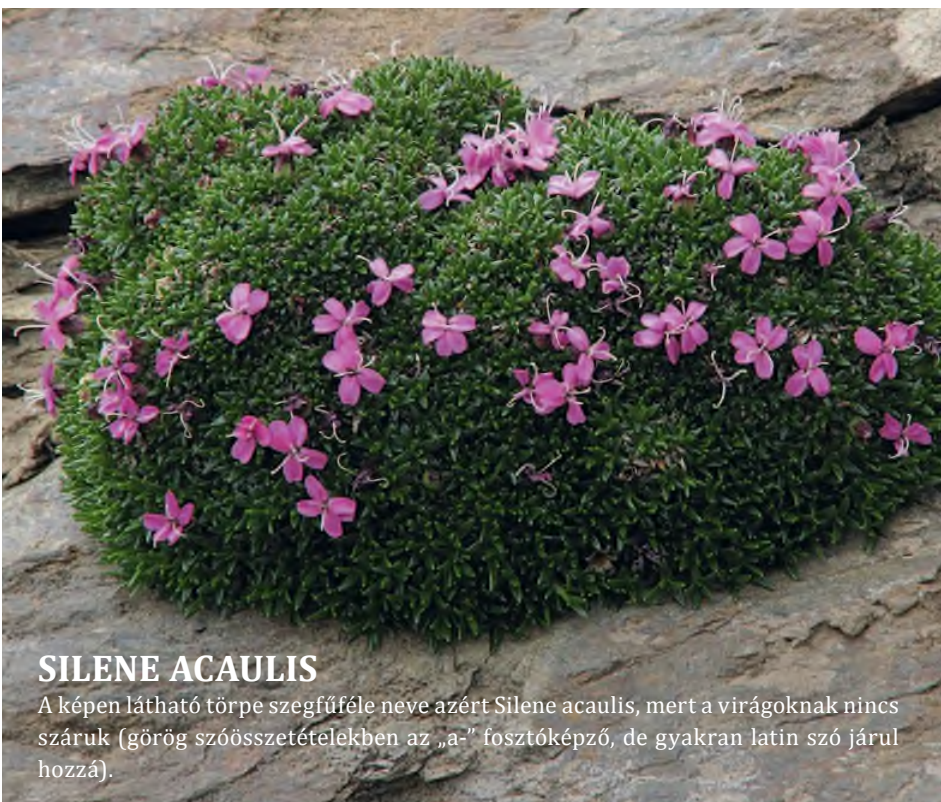
• Vannak olyanok is, amelyeknek eredetét nem ismerjük, illetve olyanok, amelyeket a tanácstalan, de leleményes botanikus úgy alkotott, hogy másik faj nevének betűit összekeverte (pl. *Docynia* a *Cydoniából* stb.).

A faji jelzőkre nagyjából ugyanez jellemző. A kertbarát számára talán ezek a faji jelzők még érdekesebbek, mivel ezek jelölhetnek valamilyen tulajdonságot. Például a *chrysantha* aranyvirágút jelent, vagyis ilyen nevű növényeknél (pl. *Aquilegia chrysantha*) tudhatjuk, hogy sárga színű virággal van dolgunk. A fajneveknél az adott tulajdonság általában a nemzetségen belül értendő, például az *altissima* a legmagasabbat, a *grandiflora* pedig nagyvirágút jelent, az adott nemzetségen belül.

Józsa Kata

ANGELICA SYLVESTRIS

Az angyalgöyökér a latin nevét azért kapta, mert a legenda szerint gyógyhatásait egy angyal fedte föl. Használták pestis ellen, mérgezések ellenszereként, sőt, gyökerét szétrágva védelmet nyújtott a boszorkányokkal szemben is.

SILENE ACAULIS

A képen látható törpe szegfűféle neve azért *Silene acaulis*, mert a virágoknak nincs száruk (görög szóösszetételben az „a-” fosztóképző, de gyakran latin szó járul hozzá).

ACONITUM

A sisakvirág klasszikus latin, de görög eredetű neve is. A növény minden része erősen mérgező a benne lévő aconitin nevű vegyületnek köszönhetően. Az elmúlt századokban még gyilkosságokat is követtek el a sisakvirág segítségével.

KIVÁLÓ MAGYAR ÁRUDÁK

Budai Kertcentrum

A cég családi vállalkozásként működik 25 éve Budapest egyik legszebb környezetében, a Gyermevasút szomszédságában. Választékának erősségei a nagyméretű sövénynövények, a *David Austin* által nemesített angol rózsák, a hortenziák és a bukszuspótló növények. Mindezek mellett minden megtalálható, ami egy igényes kerthez kell. Honlapunkon rendszeresen frissítik az információkat az aktuális készletről és szolgáltatásokról, emellett információt és inspirációt adnak a kerttervezéshez, növényalkalmazáshoz. Szlogenjük: Látogassanak el hozzánk, mert nálunk nem csak a növények érzik jól magukat!

1021 Budapest, Budakeszi út 95.
+36-30-458-7839
info@budaikertcentrum.hu
www.budaikertcentrum.hu

Örökzöld Kertészet, Sopron

Az Örökzöld Kertészet mindkét árudája évek óta rendszeresen elnyeri a Kiváló Ároda címet, most a soproni kertészetüket érte a megtiszteltetés. A régió egyik legnagyobb, legszebb választékával várják a kertbarátokat, viszonteladókat. A

minőséget ugyanolyan fontosnak tartják, mint a rendszeresen megújuló, széles növény-, illetve termékínálatot. Saját termesztésű örökzöldjeiken kívül és a hazai tradicionális növények mellett sok-sok import különlegességet is kínálnak, – a teljesség igénye nélkül – formanövényeket, alakfákat, citrusféléket, örökzöldeket, gyümölcstermőket, díszfákat, díszcserjéket, vízinövényeket, balkon- és dézsás növényeket, szobanövényeket, díszfűveket. Emellett igényes olasz és holland dekorációs termékeket, kertészeti és faiskolai kiegészítőket is lehet náluk vásárolni.

9400 Sopron, Győri út 52.
+36-99-324-641
www.orokzold.hu
facebook.com/orokzold

Virágzó Dunakanyar Kertészet

A gödi kertészetben 1344 négyzetméteres modern növényházban helyben termesztik és értékesítik a kétnyári virágokat, a hágymás növényeket, az egynyári virágokat és balkonnövényeket, muskátlikat, a fűszernövényeket és zöldségpalántákat, az évelőket, valamint a krizantémokat. Saját termesztésű növényeiken kívül az ároda kínálatában szerepelnek virágzó szobanövények, levéldísznövények, bonsaiok, mediterrán növények, rózsák, bogyós gyümölcs-termők is. Széles választékkal rendelkeznek kiváló minőségű virágföldlekből, fenyőkéregből, tápoldatokból, cserepekből, balkonládákból, kaspókból.

2132 Göd, Révay utca 31.
+36-27-331-024
info@viragzodunakanyar.hu
www.viragzodunakanyar.hu
facebook.com/kertesz

Alsótekeresi Faiskolai Ároda

Az Alsótekeresi Faiskola árudája a közel száz éve működő faiskolai üzem mintaboltja. Egyike azoknak, amelyek az örökzöldek, cserjék, sorfák, parkfák, gyümölcsfák legszelebbébb választékát kínálják az évszaknak megfelelően szabadgyökerű, földlabdás, illetve egész évben kapható és ültethető konténeres minőségben. A teljesség érdekében a kínálatot a legjobb hazai kertészetek évelőivel, fűszer- és balkonnövényeivel, valamint mediterrán növényekkel egészítik ki.

A kertészetben kellemes sétát lehet tenni, ahol bemutatókert tartanak fenn és szakképzett személyzet segít a növények kiválasztásában. A vásárlók megtalálják mindent, ami a növényültetéshez és ápoláshoz szükséges: szakkönyvek, szerszámok, ültetőedények, földkeverékek, növényvédő szerek, műtrágyák széles választékát kínálják. A komfortos vásárlás érdekében tágas parkoló és játszótér is fogadja a vendégeket.
8130 Enying–Alsótekeresi, Fenyő u. 4.
+36-22-374-384
info@altekfa.hu
www.altekfa.hu

1

2

Napfény, tenger, vadregényes hegyek, finom ételek és italok, nyüzsgő esti élet, egyedülálló hangulat. Sokaknak ezt jelentik a Kanári-szigetek, pedig sokféle egyéb látnivaló is kínálkozik. Aki Tenerife szigetére is elmegy, és szereti a növényeket, tudnia kell, hogy itt található Spanyolország második legidősebb botanikus kertje. Fölkeresését ki lehet hagyni, de nem érdemes.

A Kanári-szigetek nagy népszerűsége a szigetcsoport különleges atmoszférájának köszönhető. A szigeteket vulkáni tevékenység hozta létre, mindegyikük közepén magas és látványos vulkáni csúcsok emelkednek. A közet- és talajtani viszonyok is ennek megfelelően alakultak. Az egyedi éghajlat az óceáni fekvésnek, a szigetek körüli hideg áramlatnak és a csak néhány száz kilométerre fekvő afrikai partok irányából érkező, sokszor szaharai port szállító szeleknek köszönhető. A magasabb csúcsokat télen hó fedi. A szigetek elszigeteltsége és egyedi, a magasabb hegycsúcsokat kivéve fagymentes szubtrópusi éghajlata eredményeként különleges növény- és állatvilág alakult itt ki, sok, máshol nem található endemikus (bennszülött) fajjal.

Az állat- és növényvilág

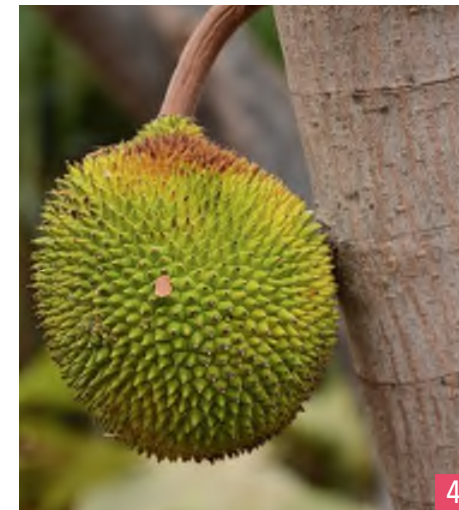
Jellegzetes növénytársulásai közül fontosak a babérlombú és a fenyőerdők. Igen sok a szárazságtűrő, pozsgás növényfaj és -társulás. Nevezetes és ismert elemei a flórának a kanári fenyő (*Pinus canariensis*), a kanári pálma (*Phoenix canariensis*), a sárkányfa (*Dracena draco*) vagy az óriás kígyósziszek, például a 3 méter magasra növő *Echium wildpretii*. Különleges gyíkok mellett itt honos és még vadon is látható a kedvelt kalitkamadár, a kanári (*Serinus canaria*).

Az Orotava botanikus kert

Don Alonso, a botanikus kert alapítója hosszabb vizsgálódás után a kert számára a Teide-vulkán északkeleti lábánál fekvő Orotava-völgy torkolatát találta a legalkalmasabbnak. A 3718 méter magas Teide alvó, de aktívnak számító vulkán Tenerife szigetén, legutóbb 1909-ben tört ki. Az óceán alatti talapatától mért 7500 méteres magasságával a Föld harmadik legmagasabb vulkáni képződménye. A teljesen szabályos téglalap alakú, magas kőfallal körülvett kert végső tervei 1790-re készültek el. A falak a gyakran kellemetlenül süvítő szelekkel szemben védték a növényeket. Belső tagolása is teljesen geometrikus, keresztben és hosszában futó egyenes utakkal, köröndökkel. Az 1795-ben elkészült első térképével összehasonlítva szerkezete az elmúlt századokban semmit sem változott.

3

4

FOTO: FRATER ERZSÉBET

5

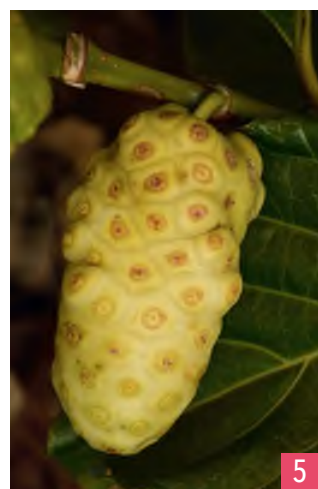
- 1. A botanikus kert pálmafajokban igen gazdag
- 2. Kertrészlet
- 3. A lila ködcsérje (*Bartlettina sordida*) kiváló dísznövény (Mexikó)
- 4. A magvas kenyérfa (*Artocarpus camansi*), a trópusokon széltében termesztett és fogyasztott közönséges kenyérfa (*Artocarpus altilis*) közeli rokona (Új-Guinea, Fülöp-szigetek)
- 5. Az elterjedt gyógy- és fűszernövény, a kagylógyömbér (*Alpinia zerumbet*) virágzata (Kelet-Ázsia)

Boldog-szigetek

A Kanári-szigetekre a görögök, rómaiak és föníciaiak is eljutottak, a Föld legnyugatibb pontjának tekintették. A híres görög-római tudós, *Klaudiosz Ptolemaiosz*, a ptolemaioszi világkép megalkotója a 150. körül befejezett huszonhét kötetes atlaszában azt írja, hogy a kezdő délkör a Kanári-szigeteken halad át. A rómaiak egyszerűen csak a Szerencsés-vagy Boldog-szigetként emlegették, ahol örök tavasz és jólét uralkodik. Nem véletlenül tartottak rá igényt és szállták meg különböző nácik: arabok, normannok, portugálok, leigázva a bennszülött guancsokat. Egy portugál-spanyol szerződés nyomán azonban Madeira, valamint az Azori- és a Zöld-foki szigetekért cserébe 1479-ben végleg a spanyol korona alá került. Az Újvilág fölfedezése után hamarosan nagy jelentőségre tett szert a dél-amerikai spanyol gyarmatokra igyekvő hajók fontos állomásaként. A szigetek gazdasági tevékenységét elsősorban a tenger, a halászat és a hajózás határozta meg. A mezőgazdasági tevékenység érdekes módon növényi monokultúrák egymást követő korszakaiból állt. Az újvilág fölfedezése előtt a cukornád volt a fő termék, később jött a szőlőtermesztés, utána a bibtortutí-tenyésztés, majd a banán. A bíborfesték készítéséhez a tetűk tápnövényeként kaktuszokat telepítettek be Amerikából, amelyek azután kivadulva súlyosan veszélyeztetik az őshonos vegetációt. Ma az előbbieket mellett sokféle gyümölcsöt és dohányt is termesztnek. Híresek az itteni szivarok. A múlt század második felétől az egyik leghíresebb és vágyott turistacélponttá váltak a szigetek, a lakosság zöme ma már az idegenforgalomból él.

TUDTA, HOGY...
...nem a kanárimadárról kapták a szigetek a nevüket? Az a latin *Insula Canaria*, azaz Kutyák-szigete ókori elnevezésből ered.

Ugródeszka

A spanyolok sokszor megtapasztalhatták, hogy az Amerikából betelepíteni szándékozott növényeknek csak egy része lett sikeres az Ibériai-félszigeten és Európa más részein. Felsőhatárolhatatlanul sok jól ismert növény került spanyol közvetítéssel kontinensünkre, és bár fagyérzékenyek, természetesen bekerültek. Gondoljunk csak például a kukoricára, a burgonyára, a babra, a paprikára, a paradicsomra, a tökre, a batátára, a dohánnyra, a napraforgóra, a dália, a petúniára vagy a bársonyvirágra. Latin-Amerikából, a spanyol hódítások révén került a világtermesztésbe a vanília, a kakaó, az ananász, a papaya, a kininfa, a kaucsukfa és a földimogyoró is. Az orotavai kert a honosítási és akklimatizációs kísérleteivel, és az azokból szerzett tapasztalatokkal egyfajta ugródeszka volt a növények továbbterjesztésében. Egy köztesnek számító éghajlatú területen próbálták új viszonyokhoz szoktatni a fajokat, hogy azután a madridi vagy aranjuezi paloták kertjeiben is ültethessék azokat. Története során híres természettudósok, például *Humboldt*, *Broussonet*, *Wildpret*, *Sventenius* is fölkeresték vagy dolgoztak a kertben.

Egzotikus növények Európában

A kertet *III. Károly* spanyol király nem sokkal halála előtt kiadott rendeletére alapították 1788. augusztus 17-én. A hatalmas spanyol gyarmatbirodalom ugyanis szembeült azzal, hogy a trópusi gyarmatairól az anyaországba bevinni és megtelepíteni szándékozott növények többnyire elpusztultak, tehát mindenképpen ki kellett dolgozni módszereket az akklimatizálásukra. Erre legalkalmasabbnak az Atlanti-óceánban fekvő Makaronézia szigetcsoporthoz tartozó szigetek különleges köztes klímája sokféle növény megtelepítését és honosítását tette lehetővé. Így esett a választás a Spanyolországhoz viszonylag közeli gyarmatra, Tenerifére, a Kanári-szigetek legnagyobb tagjára. A feladat végrehajtására *Don Alonso de Nava y Grimont* (1757–1832), Villanueva del Prado VI. örgrófját kérték föl. Ő a Kanári-szigetek történetének egyik legkiválóbb alakja. Elsőszámú feladatnak tekintette a mezőgazdaság fejlesztését, mert azt az életszínvonal-emelés legfőbb kulcsának tekintette. A kert ügye tehát jó kezekbe került. A nagy imperialista hatalmak gyakorlatától nem volt idegen az ilyen nagyon is tudatos és gazdaságilag is hasznos kertalapítás.

- 1. Helyenként dzsungelszerű hatású a növényzet • 2. A Kanári-szigeteken bennszülött sárkányvérfa (*Dracaena draco*) elágazó példánya a kép közepén
- 3. A fontos élelemnövény, az illatos pandánusz (*Pandanus tectorius*) éretten szétesett termései (Csendes-óceáni szigetvilág) • 4. A levegőzőaloe (*Aloe plicatilis*) jellegzetes hajtásalakja (Dél-Afrika/Fokföld) • 5. A gyümölcsként fogyasztott noni (*Morinda citrifolia*) érett termése (Délkelet-Ázsia, Ausztrália)
- 6. A növények egy részét árnyékolókkal védik a tűző naptól • 7. A trópusi díszfa, a nagylevelű fikusz (*Ficus macrophylla*) támasztó légyökörendszer (Ausztrália)

100 méter tengerszint fölötti magasságban fekszik, az éves csapadék mindössze 372 mm. Akklimatizációs kertként a Regionális Agrárminisztérium Mezőgazdasági Kutatóintézetéhez tartozik. Aktív növényteni és természetvédelmi kutatásokat végeznek, és a helyi flóra 37 ezer lapból álló herbáriumát is itt gondozzák. Alapításától fogva nagyon korszerűnek számított, hiszen a nem sokkal korábban született Linné-rendszert követte rendszertanilag.

A növényanyag túlnyomórészt trópusi és szubtrópusi gazdasági és dísznövényekre épül. A főbejáraton belépve végighaladhatunk a központi sugárúton és szisztematikusan bejárhatjuk a párhuzamos és derékszögű egyes utakat. Az egész kert rendkívüli és magával ragadó hatású, nem mindennapi szerkezetének, zártságának, természetes, öreg, lenyűgöző fájának és méretéhez képest nagy fajgazdagságának köszönhetően. A kis terület dacára több mint ötezer különböző növényfaj és fajta csodálható itt meg. A viszonylagos sűrűség és a több szintben egymásra boruló szokatlan külsejű növények csak fokozzák az egyedülálló hangulatot. Figyelemre méltóan változatos a pálmák (*Arecaceae*), a kontyvirágfélék (*Araceae*), az ananászfélék (*Bromeliaceae*) és az eperfélék (*Moraceae*) gyűjteménye. Sok a ritkaság és a Kanári-szigeteki bennszülött faj, illetve a gyűjteményekben szokatlanul idős példány, több közülük az alapítás óta itt él. A nyári száraz időjárás és a hőség miatt ezt az édenkertet csak állandó öntözéssel lehet fenntartani. A botanikus kert mindössze két hektár területű, de bővítésére kijelölték a közvetlen szomszédságában fekvő 3,5 hektárt, amelynek betelepítése el is kezdődött, modern tájképi stílusban. A botanikus kert ma Puerto de la Cruz város El Botánico kerületéhez tartozik és busszal könnyen megközelíthető. Évenként mintegy 400 ezer látogató keresi föl.

TALAJLAKÓ KÁRTEVŐK

A megváltozó környezeti feltételeknek, például a brutális fölmelegedésnek, a felpörgött kereskedelemnek, és a lelkesen jövő-menő turistáknak köszönhetően napról napra hallhatunk híreket újabb és újabb károsítók felbukkanásáról. Sokunknak lett személyes jó ismerőse a lepkekabóca, a márványospoloska vagy éppen a borókabogár. Bensőséges családtaggá vált a zöld vándorpoloska, hiszen szinte mindenhol otthon érzi már magát. És persze bármelyik pillanatban ránk köszönhet akár a saját kertünkben egy teljesen új, eddig ismeretlen rémség is, amit még a karanténrendeletek sem olvastak ki az égi jelekből.

De itt vannak még a régi, jól bevált, honos károsítók is, ahelyett, hogy visszaszorulnának, nem restek megkeresíteni az életünket. A fenti okok miatt megváltozhat az ő viselkedésmintázatuk is, ráadásul ugyanúgy borsot törnek a hobbi-kertészek, mint a vérprofi, feketeöves termelők orra alá.

Igazi ínyencek

A cserebogarak sokfélék, bámulatosan tudják változtatni az alakjukat, benépesítik kis hazánkat, sőt a földgolyó nagy részét is. Mivel ilyen könnyen alkalmazkodnak, egyenes út vezetett ahhoz, hogy veszélyes kártevők-ké váljanak. Van még egy érdekes tényező,

ami közrejátszhat abban, hogy ott legyenek mindenhol, és elszaporodhassanak. Azon kívül, hogy szinte bármit befalnak, és viszonylag védett helyen, földanyánk méhének mélyén fejlődnek, van még valami extra az életükben, ami az állatvilágban sem teljesen megszokott. Nevezetesen, hogy teljes átalakulással fejlődnek, azaz egy átlagos, fiatal cserematyi teljesen máshogy és máshol él, mint a szülők. Az, hogy máshol és más életmódot folytatnak a lárvák és a kifejlett állatok, azt eredményezi, hogy nem versenytársai egymásnak. Furcsa erre így gondolni, de a legtöbb állatfajnál a kicsinyek konkurenciát jelentenek a szüleiknek. Ugyanazt eszik, ugyanott vannak, ugyanazokon az erőforrásokon osztozkodnak.

Komplett család

Micsoda jelentősége lehet, ha minden országrészben máshogy hívják! Van, ahol cserematyi a tisztességes neve. De nevezik a lárváját pajornak, sőt egyenesen csimasznak is. Van, ahol csenderinek mondják, ez hangzik a legmókásabban. Ráadásul nem ám csak egy fajról van szó! Mindjárt egy komplett család, ha a cserebogarakról beszélünk. Mert van áprilisi cserebogár, májusi cserebogár, júniusi cserebogár, és csak örülhetünk, hogy itt elfognak a hónapok, de cserébe van kalló cserebogár, ami a kallódnak egy régies kiadása, és van zöld cserebogár is, sőt, sárga cserebogár, meg vannak lírai nevűek, mint a hamvas és a pusztai cserebogár, de létezik olyan egzotikus is, mint a keleti cserebogár.

A cserebogarak szívesen garázdálkodnak az erdős, ligetes cseres-tölgyes erdők környékén. De mivel polifág táplálkozásúak, azaz rengetegféle növényt szívesen elfogyasztanak, szinte mindenütt találkozhatunk velük. A kifinomult ízlésvilágú, kifejlett állatok igazi ínyencek: szeretik a dísznövényeket, például a gyertyánt, a lilaakácot, a juharokat és persze a tölgyeket. Imádják a gyümölcsfákat is. Gyakran laknak jól a cseresznyefákon, de nem vetik meg a kajszit sem, sőt vannak fajok, amelyek a szőlőért vannak oda.

Miből lesz a cserebogár?

Tavasszal rajzanak vagy nyár elején, attól függően, hogy melyik fajról, vagy az ország melyik részéről van szó, esténként, naplemente körül előbújnak és zúgva-búgva keresik a hímek a nőstényeket. Akárhogy is, a rajzásuk során a nemek egymásra találnak, és egy romantikusan eltöltött, intim együttlét után a nőstények egy barátságos kertet keresnek, ahol kellő mennyiségű a táplálék, azaz buja a növényzet, a talaj jól megmunkált, laza és nyirkos, tehát nem túl macerás a földbe lerakni a tojásokat. Ezután befurakodnak a rögök közé, és lerakják tojásaikat, esetenként akár több százat is. A kis lárvák kikelve kezdetben bomló szerves anyagok-

kal, humusszal táplálkoznak, de hamar rákapnak a gyökerekre. A talajban mozognak is: vízszintes és függőleges irányban is jönnek-mennek, hogy megfelelő táplálékot találjanak. Ezt az életmódot akár évekig is folytatják, télen kissé mélyebbre húzódnak, ahol a talaj nem fagy át, és csak esznek, és esznek, és esznek. Olyannyira veszélyesek, hogy ha erős a pajorfertőzés, akkor akár egy középtermetű, 4-5 méter magas cseresznyefát, de örökzöld dísznövényeket is kinyíffantanak. Ráadásul nem könnyű beazonosítani a kártevők jelenlétét, mert a növények nem igazán mutatnak jellemző tüneteket. A levelek lógnak, lankadtak, a növekedésük gyenge, termésük, virágdíszük pedig alig-alig képződik. A legbiztosabb, ha a gyanús növények tövénél ásni kezdünk. Ilyenkor hamar a felszínre kerülnek a tettesek: a gyökérszónában akár ujjnyi vastag, csontfehér, C-alakban meggörbült, szelvényezett, hatalmas rágó szájszervű lárvákkal van tele a talaj.

Ezeknek az izgó-mozgó csimaszoknak van azonban a külső szemlélő számára kissé unalmasnak tűnő életszakaszuk, ez a báb-állapot. Ilyenkor az állat nem táplálkozik, nem mozog, alig vesz tudomást a külvilágról. Viszont annál komolyabb munkát végez saját magán. A bábból a talajban kifejlett rovar, imágó lesz, amelyik egy szép reggelen előbújik a talajból, hogy szárnyra kapva nekiálljon lerágni most már a fáink lombját. Imádják a fiatal hajtásokat és a zsege leveleket, szabálytalan, karéjozó rágásnyom mutatja, hogy ott járt, közben persze folyamatosan a szexen jár az esze, úgyhogy kezdődik az egész körforgás előlről.

Hogyan tegyük el láb alól?

Ha szőlőt vagy gyümölcsöt telepítünk, mindenképpen figyeljük az ültetőgödröket. Kis területen kézzel gyűjtjük össze a pajorokat és kegyetlenül semmisítjük meg őket. Segítseinkre lehetnek ebben a madarak: városban a feketerigók, szántóföldeken pedig a varjak vagy a sirályok. Nagyobb területeken kémiai módszerekkel, talajfertőtlenítő vegyszerekkel is védekezhetünk a vetés, telepítés során a pajorok és egyéb talajlakó kártevők ellen. A szereket be kell dolgozni a talajba, de a bekeverés után nedvességre – csapadéokra vagy öntözésre – is szükség van, mert gázosodva fejtik ki a hatásukat. A fóliás takarás tovább növeli a kezelés hatásfokát. Ha elmulasztottuk a talajfertőtlenítést, akkor a fiatal fácskák, friss telepítések esetében már nagyon nehéz dolgunk lesz. A népi bölcsesség kínál valamiféle megoldást. A fák tányérjába ültetett és rendszeresen öntözött burgonyabokrok magukhoz csalogatják a pajorok nagy részét, amik ott me-

Miért cserebogár a cserebogár?

Az ember azt hinné, hogy azért hívják őket cserebogárnak, mert a fejlődésük során fölcserélik az élőhelyüket. Ez teljesen hihető magyarázat, de mégsem igaz. A nevüket a csertölgy, régiesen cserefa adta.

• 1. A nagy felületű, lemezes csáp segítségével a bogarak messziről megérik a faj feromonjait, azaz a csalogató illanyagokat • 2. A kifejlett, nagyméretű lárvá csontszínű, C-betű-szerűen meggörbült, szelvényezett • 3. Rajzáskor nagy mennyiségben gyűjthetők be a kifejlett rovarok a kertekben. Az imágók elpusztításával elejét vehetjük a lárvakártételnek • 4. A vakond lehet a barátunk is, ha tudjuk, hogy egy átlagos napján annyi pajort pusztít el, amennyit mi magunk soha!

chanikus módszerekkel – például a talajból kiforgatva – gyéríthetők. A kifejlett állatok ellen sem vagyunk teljesen védtelenek, sőt! Az imágók elleni védekezéssel lehet igazán elejét venni az erős pajorfertőzéseknek. Ezért minden módszert érdemes bevetni. Kis területen, házikertekben egy hajnali rajtaütéssel eredményesen levadászhatjuk őket. A kora reggeli, hűvös órákban a bogarak ugyanis még dermedtek, a fákról lerázhatók. Ha van baromfi a háznál, azok szívesen fölcsipegetik. Ha fóli-

szítményeket is találhatunk a piacon. A természetes eredetű biopesticidek kicsit megnyugtatóbbnak tűnnek, de azok is mérgek, ezért csínján bánjunk velük. A tavaszi időszakról keressük kertünkben a gyanús küllemű, nagytestű, barnás, zöldes vagy éppen sárgás bogarakat, és ha rájuk bukkanunk, csapjunk le. És nézzünk kissé más szemmel a vakondokra is! Lehet, hogy összeturkálja kissé a gyept, de egy átlagos napján egy vakond annyi pajort pusztít el, mint amennyit mi magunk soha. Némi

Újabb módszerek

Régóta kísérleteznek mindenféle módszerrel, ami a környezetet kevésbé terheli. Van próbálkozás szexferomonokkal, azaz illanyagokkal, melyeket a fertőzött ültetvény légterébe juttatnak, és az összezavarja a hímeket és a nőstényeket, így azok nem találhatnak egymásra. Van olyan módszer is, hogy steril hímeket juttatnak ki a környezetbe, akik ugyan lakmároznak valamennyit a növényzetből, de cserében nem képesek életképes ivarsejteket termelni, ezért a nőstények megtermékenyítése sem sikerül, így csökken a pajorfertőzés esélye.

ára rázzuk a bogarakat, onnan könnyen összeszedhetők. Nagyobb területeken a rajzások csúcsa környékén van lehetőség permetezésre is. A rovarölők hatékonyan irtják a bogarakat. Sokféle szer áll rendelkezésünkre: van kontakt, van felszívódó, sőt még biológiai ké-

vakondháló a pázsit alatt elegendő ahhoz, hogy a kis vakond tudja, hol a helye, de mindenütt máshol hadd vadásson. Ha ezt belátjuk, akkor alig kell bosszankodnunk a pajorok miatt.

Kaszab László

BÜBÁJOS, BANGITÁK

A bangita nemzetségbe mintegy 200 örökzöld, lombhullató cserje és kisebb fa tartozik. Főként Kelet-Ázsia és Amerika mérsékelt és szubtrópusi területein terjedtek el. Látványos vagy illatos virágaik miatt dísznövényként ültetik.

Bangitákkal ugyan találkozhatunk már a magyar kertekben is, de még mindig nem kapták meg a méltó helyüket. Ez a nemzetség rendkívül változatos és sokféleképpen használható, de a hazai faiskolák és a kereslet is inkább néhány színes, illatos virágú fajt és fajtát részesít előnyben. Az itt bemutatottak közül a pompás és a redőslevelű bangita nem egy fajtája megvásárolható idehaza, de az óriásvirágzatú bangita ritkán szerezhető be. A Nemzeti Botanikus Kertben, Vácrátóton több mint 80 bangitafaj és -fajta található. Néhány örökzöld és fagyérzékeny kivétellel jól érzik magukat és bőségesen, rendszeresen virágoznak.

Jó szívvel ajánlom a társaságot, akinek van elég hely a kertjében, próbálja ki őket, nem fog csalódni.

Redőslevelű bangita

A 3 méter magasságot elérő redőslevelű bangita (*Viburnum plicatum*) lombhullató cserje, jellegzetes, terebélyes, vízszintes ágrendszerrel. Kérge világosbarna. Első éves hajtásai rendszerint sárgásbarna csillagszőrkkel molyhosan borítottak, míg az idősebbek kopaszodók, szürkésbarnák vagy szürkésfeketék, apró kerekded paraszemölcsökkel szórtak. Virágai lombfakadás után lapos vagy domború összetett bogernyőben nyílnak, nem illatosak.

A virágzatokban számtalan sárgásfehér, termékeny virágot, a peremen hófehér steril virágokat látunk. Április-májusban virágzik, csonthéjas termései augusztus-szeptember-

ben kezdetben piroslók, majd feketére érnek. Természetes előfordulása Kína középső tartományaiban és Japán nagy részén, 200 és 3000 méter közötti magasságban, egyes erdőkben, bozótokban van. Jellegzetes, terpedt, vízszintes emeletekben elrendeződő ágrendszere könnyen felismerhetővé teszi. Különleges szépsége mi-

Csoportosan vagy szőlóban

Nemcsak az alapfaj, de változatai és fajtái is könnyen nevelhetők, problémamentesen fenntarthatók. Talajokban nem válogat, de jó vízáteresztő, laza, semleges vagy enyhén savanyú talajokon érzi a legjobban magát. Napos fekvésbe és félárnyékba is ültethető. Közepes vízigényű, viszonylag szárazságtűrő, de a nagy hőséget és a légszárazságot megsínyli. Teljesen télálló és gyakorlatilag kórokozó- és kártevőmentes. Csak alakformáló és újíto metszést igényel. Leghatásosabb felhasználása csoportos vagy szoliter ültetése. Igen mutatós virágos sövényként, cserjeszegélyágyakban (border), vízpartok mentén.

att kedvelt és elterjedt díszcserje. Bár viszonylag nem régen került a nyugati kertészeti kultúrába, mégis számos szebbnél szebb fajtát szelektáltak belőle. Ezek a bo- kor méretében és szerkezetében, a virágza- tok nagyságában, a steril virágok számában,

'Mariesi' (redőslevelű bangita)

'Kilimanjaro'

'Shasta'

FOTÓ: FRÁTER ERZSÉBET

a nyílási időben és a virágok színében különböznek egymástól. Fontos díszítőértéke még szép grafikájú levélzete. A lombzat ősszel egyszerű borvörösre, bordóra változik. Teljesen steril virágzatú fajtáit „japán hólabda” néven ismerik a faiskolákban.

Óriásvirágzatú bangita

Erőtelmes növekedésű, 4-6 méterig megnövő lombhullató vagy félörökzöld cserje az óriásvirágzatú bangita (*Viburnum macrocephalum f. keteleeri*). Idősebb kérge szürkésbarna vagy szürkésfehér. Levellei átellenesen állnak, a fiatal levelek kihajtáskor szürkésfehérek. A virágok lombfakadás után jelennek meg 8-20 cm széles végálló, lapos vagy enyhén domború bogernyőben.

Sövénynek különleges

Könnyen kezelhető, egyszerűen fenntartható növény. Legjobban szoliterként mutat a pázsitban, vagy a kert jól látható, hangsúlyos pontjaiban. Teljes napfényre vagy félárnyékba ültethető. Talajokban nem válogat, de leginkább a jó vízháztartású, laza, semleges vagy kissé savanyú közeget kedveli. Közepes vízigényű. Idősebb, beállt példányai jól viselik a szárazságot is. Vizenyős talajon sínylődik, a szelvényeket nem szereti. Nagyszerű nyíratlan virágos sövény is telepíthető belőle, jól mutat nagyobb facsoportok szegélyében is. Leveleinek nagy része nálunk is áttelel, csak hidegebb teleken hullik le. Őszi lombszíneződése jelentéktelen. A közvetlen virágzás után vagy a nyugalmi időszakban végzett metszés nemcsak kívánatosabb formát eredményezhet, de jótékonyan hat a következő évi virágzásra is. Teljesen télálló, nagyon kemény teleken azonban fedetlen rügvei károsodhatnak. Gyakorlatilag teljesen kórokozó- és kártevőmentes.

A termékeny virágok hosszan kinyúló sárga porzóikkal nem illatosak, a virágzat peremén pedig 8-18 nagy, 1,5-4 centiméter átmérőjű hófehér steril virág helyezkedik el. Csonthéjas termései kezdetben vörösek, majd feketére érnek. Április-májusban virágzik, szeptember-októberben érnek termései. Természetes élőhelyén, Közép- és Kelet-Kínában lombos hegyi erdőkben és bozótokban, 400 és 1000 méter magasságban él. Az óriásvirágú bangita vad típusa nem került be a termesztésbe, csak gyűjteményes kertekben látható, steril változata (*Vibur-*

'Darts's Red Robin' (redőslevelű bangita)

Az óriásvirágú bangita sterilvirágú típusának virágzatoktól rogyadozó bokra

Sterilvirágú fajta a 'Janny' (redőslevelű bangita)

Kisebb virágzatú fajta, de hetekig folyamatosan nyílik a 'Watanabei' (redőslevelű bangita)

Sterilvirágú fajta a 'Kern's Pink' (redőslevelű bangita)

A pompás bangita tömött, igen illatos virágzata

Kínai kertek ékessége

Az óriásvirágzatú bangita nevezéktana igen érdekes. *Robert Fortune*, a híres skót botanikus, növényvadász, aki arról híresült el, hogy Kínából teanövényeket csempészett Indiába a Brit Kelet-indiai Társaság megbízásából, 1844-ben először a steril változatával találkozott Kínában és azt írta le fajként (*Viburnum macrocephalum*). Évtizedekkel később *Élie-Abel Carrière* francia botanikus talált rá az alapfajra a természetben, így érdekes módon az lett *f. keteleeri* néven rögzítve. A kerti változat eredetét homály fedi, ősidők óta jelen van a kínai kertekben.

num macrocephalum f. macrocephalum) azonban a legpompásabb díszcserjék egyike. Ennek ellenére nem igazán elterjedt. Közismert neve a faiskolákban „kínai hólabda”. Kezdetben halvány almazöld, majd hófehér, hatalmas, gömbölyded virágzatai teljesen beborítják a terebélyes, formás bokrot, a súlyuk szinte lehúzza az ágakat. Egyes virágzatok átmérője akár 20 cm is lehet. Felejthetetlen, különleges látványt nyújtanak. Jóllehet nem rokonok, mégis egy kissé a kerti hortenziára (*Hydrangea macrophylla*) emlékeztet. Az alapfaj is igen hatásos.

Pompás bangita

A rendkívüli díszértékű pompás bangita (*Viburnum carlcephalum*) lombhullató cserje, nagyszerű gömbölyded, rózsaszínből fehérre nyíló, igen illatos virágokkal. A 15 cm átmérőjű virágzatokban akár száz virág is

Tudta, hogy...

...a kányabangita régóta ültetett, hófehér, gömbös virágzatú, steril virágú fajtája (a 'Roseum'), a parasztkertek jellegzetes díszcserjéje, a labdarózsa, amelyet népdalainkban is megénekelnek? Hazánkban két bangitafaj honos, a kányabangita (*Viburnum opulus*) és az ostorménfa (*Viburnum lantana*).

nyílhat. A Burkwood és Skipwith Faiskolában, Angliában keletkezett 1932 körül. Nevelési feltételei az előzőkével azonosak. A redőslevelű, a pompás és az óriásvirágzatú bangita egyaránt könnyen szaporítható magvetéssel, és nyár közepén szedett zöld dugványokkal. Utóbbi főleg a fajtáknál fontos.

Kósa Géza

SZŐLŐ, BOR ZAMATA

Szőlőt szemeztetni, bort kortyolgatni mindig kellemes. Jómagam a konyhában töltött idő, a tűzhely melletti alkotás során is szívesen tartok a kezem ügyében egy-egy pohár bort: jólesik belőle kortyolni, figyelni a készülő remekmű és a bor ízeinek összhangját, és olykor az ételbe is kerül a nedűből. Körültekintően kell választani, hogy a bor savai, a gyümölcsös zamat selymesen simuljon a mártásba, kellemesen savanyítsa a levest, vagy éppen a hús karakteréhez adjon lágy ellenpontot. Ha beköszönt az ősz, hagymával, zöldségekkel társulhat, vadakat szelídíthet, szőlővel együtt süteménybe vegyülhet. Később készülhet borbamártogatós, bársonyos borleves kövérré hízott mazsolaszemekkel, a hideg napokon pedig egy bögre forró, fűszeres forralt bor adhat meleget testnek-léleknek.

Halmos Monika

Gyöngyhagymás fácánbecsinált kelgombóccal

Hozzávalók: egy fácán, só, 5 dkg vaj, 1 nagy és 1 kis fej vöröshagyma, 3 evőkanál olaj, 20 dkg ecetes gyöngyhagyma, 2 dl száraz fehérbor, 3 evőkanál liszt, só, őrölt bors, 1 csokor petrezselyemzöld

A megtisztított, konyhakész fácánt sóval bedörzsöljük, megfelelő méretű vaslábosba tesszük, forró vajjal leöntjük. Egy liter vízzel felöntjük, lefedjük. Forró sütőbe téve 200 fokon addig főzzük, míg a hús megpuhul – ez általában 60-90 perc. Ha a hús puha, a levét leszűrjük, félretesszük, a fácánt feldaraboljuk. Az olajon üvegesre sütjük a finomra vágott vöröshagymát, hozzáadjuk a lecsöpögtetett gyöngyhagymát. Liszttel meghintjük, beletesszük a feldarabolt fácánt, átforgatjuk, majd felöntjük a borral és annyi fácánfőzőlével, amennyi éppen ellepi. Sóval, őrölt borssal ízesítjük, és addig forraljuk gyöngyözen, míg a mártás kellő sűrűségű lesz. Finomra vágott petrezselyemmel megszórva adjuk az asztalra. Nagyon kellemes köret mellé a kelkáposztás szalvétagombóc.

TIPP
A fácánt készíthetjük a tűzhelyen is, nem csak sütőben.

Kelgombócok

A gombócokhoz négy szikkadt zsemlet apró kockára vágunk és megpirítjuk. 2 tojást 2 dl tejjel elhabarunk, hozzáadunk 20 dkg lisztet, kevés sót, majd a zsemlekockákat és 20 dkg leforrázott, apróra vágott kelkáposztalevelet. Egy konyharuhát zsírral megkenünk, a masszát ráhalmozzuk, rúd alakban föltekercsük. A két végén megkötjük és forrásban lévő sós vízben 30-35 percig lassú tűzön főzzük. A vízből kiemeljük, kicsomagoljuk, folszeletelve kínáljuk bármilyen mártásos húsétel mellé.

Szőlős-mazsolás kenyér

„Gorombára őrölt lisztet áztass 9 napig szőlőlében. Dagassz belőle kenyeret aszú szőlővel, cserépben süsd meg. Várd meg, míg langyosra hűl, akkor törd csak le a cserepet róla” – így szólt Apicius hiteles írása, ami az egyetlen, az ókori Rómából ránk maradt szakácsirodalom. Megpróbáltunk a mai időknek megfelelően hasonlóképpen eljárni, és mondhatom, az eredmény igencsak ínycsiklandó lett!

Hozzávalók: 10 dkg mazsola, 3 dl szőlőlé, 2,5 dkg élesztő, 1 kiskanál só, 30 dkg teljes kiőrlésű búzaliszt, 20-25 dkg finomliszt

A teljes kiőrlésű lisztet a szőlőlébe szórjuk, összekeverjük, és lefedve, szobahőmérsékleten legalább egy napra félretesszük. Ekkor belemorzsoljuk az élesztőt, kiskanálnyi sót adunk hozzá, és a finomlisztet folyamatosan adagolva, alaposan megdagasztjuk. Ha már összeállt a tészta, a mazsolát beleszórjuk, és azzal együtt készre gyúrjuk. Sütőpapírral kibélelünk egy legalább kétszer akkora űr-

FOTÓ: VASS ANDRÁS / RÓZSAKUNYHÓ

TIPP
A tészta kenyérsütő gépben is megsüthető.

tartalmú cseréptálat vagy virágcserepet, mint a tészta, a tésztát behelyezzük. Kendővel leborítjuk és hagyjuk szép kövérré kelni. Bő másfél óra elteltével késsel behasogatjuk, vízzel

lekenjük és előmelegített sütőbe tesszük. 190 fokon 40-45 perc alatt szép ropogósra sütjük. A sütőből kivéve rácsra borítjuk, hűlni hagyjuk.

Szőlős kosárka

Szőlőszemeket csipegetni egy illatos szőlőfűtről szerencsés esetben nem csak a seregélyek kiváltsága! Szőlővel, szőlőlével süteményt készíteni pedig igazi kihívás! A ropogós tésztakosárka, az aromás túrókrém oly mesteri összhangban áll készen a szőlőszemek dicséretének dalba öntésére, hogy ennél szebbet talán el sem lehet képzelni. Nálunk ez a mutatós szőlős kosárka mindig dupla adagban készül...

Hozzávalók:

- a tésztához 15 dkg liszt, 10 dkg vaj, 6 dkg cukor, 1 kiskanál sütőpor, 1 citrom reszelt héja, 1 tojássárgája, 1 evőkanál tejföl
- a töltelékhez 25 dkg túró, fél citrom reszelt héja, 1 csomag vaníliás cukor, 2 evőkanál méz
- a tetejére 30 dkg szőlő, 1 csomag tortaszelépor, 1 dl tokaji bor, 1,5 dl narancslé

A lisztet a vajjal elmorzsoljuk, hozzáadjuk a cukrot, a reszelt citromhéjat, a sütőport és a tojássárgájával meg a tejföllel összegyúrjuk. Fóliába csomagolva legalább egy órán át a hűtőben pihentetjük. Lisztezett deszkán 3-4 mm vastagra nyújtjuk és kibéleljük vele a kivajazott-belisztezett kosárka-formákat. Tepsire sorakoztatva előmelegített

sütőben 180 fokon 8-10 perc alatt szép aranyárgára sütjük. A túrókat szitán áttörjük, ízesítjük citromhéjjal, vaníliás cukorral, a mézzel összedolgozzuk és a formából kiborított tésztakosárákba töltjük. Szőlő-

szemekkel a tetejét csinosan kirakosgatjuk. A borhoz öntjük a narancslevet, beleszórjuk a tortaszelé-port és a leírás szerint elkészítjük a zselét, amivel a kosárákat kifizeyezzük.

Világító papírvirág-füzér

Ezek a kedves papírvirág-füzérek nagyon sokféle lehetőséget kínálnak. Koszorúba is építhetők, vagy élő zöldbe illesztve várhatják a tavasz első igazi napsugarait. Bármilyen helyiségben, vagy akár kültéren is kellemes hangulatot, környezetet teremtenek. Puhítják a teret, a meleg, fehér ledes égősor pedig kellemes hangulatvilágítást teremt. Esküvők elengedhetetlen kelléke lehet, de ajándéknak is igazán kedves. Csak ki kell vágni a virágokat, vagy a papírboltban beszerezhető lyukasztóbélyegzővel is könnyen elkészíthető.

Németh Edina
edinaspaper.hu

1 Az apró virágokat a szirmokon látható hajtásnál hajlítsuk meg, hogy a füzéren még térbelibb, izgalmasabb hatást keltsenek

2 Az ollóval két szirm között vágjuk be a lyukasztásig, hogy rá tudjuk illeszteni a virágfüzérre

3 A világító füzér egyik égőjét illesszük bele a lyukasztásba, óvatosan, hogy ne szakadjon el, majd ragasszuk össze a vágás melletti két szirmot

4 Addig ismételjük, amíg el nem érjük a füzér teljes hosszát

HERBÁCIÓ MAGAZIN

Rendelje meg a Herbáció magazint egy évre
(megjelenik évszakonként)
mindössze 1680- forintért!
Hívja a 06 30 437 8900 telefonszámot,
vagy küldje el nevét, címét a nzs@herbacio.hu emailcímre.
Herbáció: kozmetikumok, népi gyógyreceptek, különleges
ételek, italok, elixírek, tartósítványok:
növényekből házilag...
Fenyőszörp, muskátlikeksz, kávélekvár,
árpafasírt, csalánsör, kenyérpörkölt, parfümök házilag -
csak néhány korábbi receptjeinkből...

HERBÁCIÓ

LIMONÁDÉ NÖVÉNYEK
RENDHÁGYÓ MUSTÁROK
KÉSZÍTÜNK PÓTÁVÉKAT

A legfrissebb
lapszámot keresse
az újságárusoknál,
ahol most kapható a
Herbáció könyv is
"Tartósítás régi
módszerekkel"
címmel !

www.herbacio.hu

Rejtély

Helyezze el az ábrában a mozaikokat úgy, hogy a beírt betűkből vízszintesen folyamatosan haladva 2019. év vadvirágának nevét kapja megfejtésül. Segítségül két betű a helyére került. Az év vadvirága száraz tölgyesek, erdőszegélyek növénye, melyet hazánkban főként a középhegységeken és a Dunántúlon találkozhatunk. Sárka virága a leszakítás után azonnal elhervad, védett növény, melynek természetvédelmi értéke 50.000 Ft.

www.spuri.hu

Szonikus madárriasztó

A szonikus madárriasztó környezetbarát módon tartja távol a madarakat előre rögzített természetes hangokkal, ragadozó madarak hangjával, valamint pisztolylövés hangjával. Így egy veszélyzóna jön létre a madarak számára, ahol a populáció drasztikusan csökken. Fő alkalmazási területek: mezőgazdasági tárolók, raktárak, erőművek, repülőterek stb.

Fonál Elektronikai Kft., 2850 Tatabánya, Árpád út 61.
Tel./Fax: +36 34 316 673, e-mail: spuri@spuri.hu

A Kertbarát Magazin július-augusztusi számában közölt rejtély helyes megfejtéséért felajánlott könyvet Rupp István öcsai olvasónk nyerte.

FÜVÉSZKERT
1083 Budapest, Illés u. 25.
www.fuveszkert.org

Szeptember 20.:
Fügenap a horvát nagykövetség partneri támogatásával
Szeptember 21-22.:
Kulturális Örökség Napjai; rovarémésztő nap
Szeptember 27.:
Kutatók Éjszakája
Október 5.:
Chilina a mexikói nagykövetség partneri támogatásával
Október 31.:
Halloween-nap
– kézműves gyerekfoglalkozás

A Szamóca Kiskertész Klub programjai a Fűvészkertben
Szeptember 21.:
Őszi lombok kincskereső
Október 12.: Szüret
Október 26.: Tökös nap

NEMZETI BOTANIKUS KERT
Vácrátót, Alkotmány u. 2-4.
www.botanikuskert.hu
www.facebook.com/nemzetibotanikusker

A kert mindennap (ünnepeken is) 8.00–18.00 óráig tart nyitva, az üvegházak nyitvatartása a honlapon részletesen is megtalálható.

Szeptember 20-22.:
A Biblia növényei – önálló kerti séta, illetve vezetett kerti séta (regisztrációval), csatlakozva az Ars Sacra Fesztiválhoz (a vezetett séták pénteken 14.00, szombaton 11.00 és 14.00, vasárnap 14.00 órakor indulnak)

Október 6.:
Földi javak asztalunkon – családi nap és vásár
Október 26.:
A botanikus kert virágai – akvarellfestészeti foglalkozás (regisztráció szükséges)
November 16.:
A botanikus kert virágai – akvarellfestészeti foglalkozás (regisztráció szükséges)

SZEGEDI FÜVÉSZKERT
Szeged, Lövéde u. 42.
fuveszkert.u-szeged.hu

Október 6.: Gombásnap (családi nap kézműveskedéssel, játékos feladatokkal, gombabemutatóval, előadásokkal)

Október 13.: Tök Jó Nap (családi nap tökfáragással, tökös ínycsiklások kóstolójával)

MAGYAR RÓZSATÁRSASÁG
magyarrozsatarsasag.blogspot.com
(Az előadások helyszíne a NAIK Gyümölcsstermesztési Kutatóintézet, 1223 Budapest, Park utca 2.)

Október 12.:
Kertlátogatás – Szarvasi Arborétum, sétahajózás a Körösön
November 17.:
Tápanyag-ellátás a kertben (előadás) + közgyűlés

CSAPODY VERA NÖVÉNYBARÁT KÖR
TIT Stúdió Egyesület (Bp., XI., Zsombolyai u. 6.).
Az összejövetelek 17 órakor kezdődnek.
www.tit.hu

Október 3.:
A növénybarát kör tagjainak kiselőadásai
Október 17.:
Tulipánmánia (Tolnai János)
November 7.:
Itt és ott – alpesi növények egy hazai sziklakertben (Kovács Pál)
November 21.:
A Bükk-fennsík növényritkaságai (Halász Antal)
December 5.:
Évelő dísznövények felhasználása (Patkós István)

MAGYAR KAKTUSZGYŰJTŐK ORSZÁGOS EGYESÜLETE
www.kaktuszgyujtok.hu
https://www.facebook.com/kaktuszgyujtok.hu

Október 14.:
Havas László: Gymnocalyciumok a gyűjteményemben (Budapest, Fűvészkert)
November 11.:
Füleki József: Mammillariák tartása (Budapest, Fűvészkert)

ÉDENPONT KERTLÁTOGATÁSOK
www.edenpont.com

Szeptember 21.:
Csodás kertem (Kaposvár)
Szeptember 22.:
Berki Királyság (Szentés), Modest garden (Telki)
Szeptember 28.:
Zengő virágok völgye (Vajdaság, Oromhegyes), Zöld pagony (Budapest XVII.)

Hívunk minden kedves érdeklődőt az ezerarcú Budai Arborétumba!

ŐSZI kertészeti napok

2019. október 18-20. között a Szent István Egyetem Budai Campusán Budapest, XI. Villányi út 29-43.
http://disznoveny.kertk.szie.hu
Virágkötészeti verseny és bemutató "Virágos" műalkotások kamaratárlata Hallgatók, iskolások, fotósok és műkedvelők "virágos" alkotásai Kertbarát körök kamarakiállítása Több száz élő gomba bemutatása INGYENES Gombavizsgálat, tanácsadás Bonsai kamarakiállítás és -nevelési bemutató Levél- és virágdíszes ruhák bemutatója INGYENES kertészeti növényvédelmi szaktanácsadás Kerti és szobai dísznövények – különlegességek Árvácska- és krizantémvásár Évelő virágok, virághagymák, díszfák és -cserjék vására Szakmai műhelybeszélgetések, Arborétumi séták szakvezetéssel Nyitva tartás: 9:00 - 18:00 (Pénztárzárás: 17:30) A virágkötészeti verseny pályamunkái szombaton 9 órától tekinthetők meg!

Szeptember 29.:
Kavicskert sok zölddel (Budapest XV.), Angol tradíciók alapján (Budajenő)
Október 5.:
Csipetnyi Szanazug (Gyula), A Titkos kert (Velence), Zen Tündérkert (Budapest XXII.)
Október 6.:
Csodás kertem (Kaposvár), Miniarborétum a völgyben (Óbánya), Zen Tündérkert (Budapest XXII.)
Október 13.:
Perenkert (Gyomaendrőd), Modest garden (Telki)
Október 19.:
A Titkos kert (Velence), Kavicskert sok zölddel (Budapest XV.), Kert lépésről lépésre (Szárköld), Zen Tündérkert (Budapest XXII.), Erdő ölelésében (Gödöllő)
Október 20.:
Zen Tündérkert (Budapest XXII.)
Október 26.:
Kavicskert sok zölddel (Budapest XV.)

Október 14.:
Havas László: Gymnocalyciumok a gyűjteményemben (Budapest, Fűvészkert)
November 11.:
Füleki József: Mammillariák tartása (Budapest, Fűvészkert)

A www.edenpont.com oldalon olyan kertek is megtekinthetők,

amelyek látogathatóságáról egyelőre nincs információ. Aki a kiszemelt kertre kattintva jelzi az érdeklődését, azt automatikusan értesítik a szervezők, ha megvan az időpont.

SZABADTÉRI NÉPRAJZI MÚZEUM
www.skanzen.hu

Szeptember 29.:
Múzeumi szüretelő (Szenna)
Október 23.:
'56 falun (Szentendre)
Október 29. – november 3.:
Tökös Hét (Szentendre)
November 9-10.:
Szent Márton Újborfesztyál és Libator (Szentendre)
November 10.:
Márton-napi vigasságok (Szenna)
Október-november:
Múzeumok Őszi Fesztiválja (Szenna)

December 6-8.
FLORA VIRÁGFESZTIVÁL
Kecel
www.kecel.hu
Tel.: +36-78-420-200

Fizessen elő most a Kertbarát Magazinra!

Fizessen elő egy évre a Kertbarát Magazinra 2019. szeptember 20. és november 20. között és nyerjen!

Első 25 előfizetőnk az Oázis Kertészet 2000 Ft értékű vásárlási utalványát kapja, ami az ország bármelyik Oázis Áruházában levásárolható.

www.oazishu

A Kertbarát Magazin megjelenik kéthavonta

Előfizetési megbízás
Előfizethető az ország bármely postáján, a hírlapkézbesítőknél, e-mailen a hirlapelofizetes@posta.hu címen, a +36-1-767-8262-es telefonszámon, vagy a honlapunkon: www.kertbaratmagazin.hu
Kérjük olvashatóan töltsd ki, s küldd a Magyar Posta Zrt. Levél Üzletág Központi Előfizetési és Árucsoport címére: 1900 Budapest

Előfizetem a Kertbarát Magazin című kiadványt. Előfizetési díj egy évre: 3870 Ft.

Név:

Cím:

Kelt:

év

hó

nap

aláírás

Rágcsálóriasztók

Szabaduljon meg hívatlan vendégeitől!

- egér, patkány
- nyest, görény
- kullancs, bolha
- galamb, seregély
- vakond
- pele

Forel Elektronikai Kft.
2800 Tatabánya,
Kossuth Lajos u. 30.
Tel./Fax: +36 34 316 673
e-mail: spuri@spuri.hu
www.spuri.hu

1	KÖZ-TERÜLET	MEG- FEJTÉS, 3.	SUMMA ... LAUDE	JÓSZÍVŰ	ODAADÁS, RAGASZ- KODÁS	AJÁNLOTT BETŰ!	SZÜLŐ- FOLD HERZ RÖVIDEN	12	ÉPÍTŐ- ANYAG MEG- FEJTÉS, 2.	1	ASÓ HEGYEI LAB- SZÖNYEG
2	BUDA- PESTI FÜRDŐ			GRAVÍROZ	TEHER- AUTÓ- MARKA INDIAN FEJDISZ			TRIPLÁN- TÁNC CSÍPÓS FÜSZER		GÖDRÖT MELYIT ANGOL FERFINÉV	
3	AZ ÉREIM KÉT OLDALAI			TUSÁZIK, KÖLTŐIEN		BOGYÓS GYÜMÖLCS				SUGARÚT, RÖVIDEN RENDŐRI ALEGYSÉG	
4	FRANCIA AUTÓJEL	MEG- FEJTÉS, 4.	CSILLAG, ANGOLUL				ÚTÉPÍTŐ ANYAG ...AD, FEL- BATORIT	5			FOLYÓ- SZAKASZI RÉZFŰVŐS HANGSZER
5	ÁLMOSSAN TÁTOG				DZSESSZ- STILUS (SKA) PRÓBA- DARAB!	INDIAI POLITIKUS V. ANTIK ROMAI REZPENZ			FERENC, A HIMNUSZ MEGZENE- SÍTŐJE STRASSE		
6	SAJT- KEREG!		KEZEN- ÁLLÁS BUDAI HEGY			NÉMÁN LESŐI AMELY SZEMÉLYEK			ZSÍRBAN PIRUL ICUSKA	13	SZENVED A HIDE- G-TŐL
7	VUK APJA KARIMA			PALOTAI ... IRÓNÓ V. MINŐSÉG- ELLENŐR		TÓNKA TAKAR- MANY- APRITEK			MÉRŐRŰD MASZK, MASKARA		
8				...FUT, SZALADGÁL KINCSET KERES		ÉGŐ- PIRÓS SZÍNŰ CSAVAR					NEM HISZEM EN AZT! AZ A MÁSIK
9	RÓMAI 500	ELROMLIK SZÍNEZÉK- CSOPORT				TALAI- TÍPUS ...GROS, NAGYBAN			RÓMAI 49 SKÓCIA HATÁRAI!	7	NÉVELŐ ABRAHÁM SZÜLŐ- VÁROSA
10	REÁLIS				KITŰNŐ, ELŐ- RANGÚ JUT NEKI				DUDLI AZ ÁTMÉ- RŐ JELE		
11	SPORT, HOBBI MŰVELESE				GYŰJTŐ- ZSINÓR KETTŐZVE- FECSEGES				KIEJTETT BETŰ	8	M
12	NÉZŐTÉR RESZE			A SZÍV OLDALA		FELSZIGET RÖVIDEN NŐI ÉNEKHANG			MAGAS NÖVÉNY ERDEI FAFAJTA		
13	X, Y, ...	SIN- ALÁTÉT IDŐ, ANGOLUL				AZ ÉGBOLT SZÍNE SPORT- SZERŰ					
14	JELEZ AZ ÓRA		EJFÉLG TART EBRED, KÖLTŐIEN		... ROMEO, AUTO- MARKA ALAPFOK, RÖVIDEN				AZ ILLETŐ SPORTOLÓ VISELI		
15	...TIKI-TÉVI, KIPLING REGÉNYE			ÜGYIRAT ITTRIUM, KALÍUM VEGYJELE				MAGYAR RADIO, RÖV- IGEN, OROSZUL			
16	IPARI NYERS- ANYAG	T				FOLYÓ ÉVI AZ EGYIK VER- CSOPORT					14

Július–augusztusi számunk megfejtése: Radnóti Miklós: Július
„Elfáradnak, földbe búnak, este lett. / Tisztatestű hőség ül a fényesarcú fák felett.”

A felajánlott könyveket Benedek Zoltánné törökszentmiklósi; Béres Bertalan zalaegerszegi;
Képes Anna nyíregyházi rejtvenyfejtőinknek postázzuk.

64

KÖVETKEZŐ SZÁMUNKBÓL

Minden évszakban ajánljuk az 1550 óta létező, növénykülönlegességekkel, szökökutakkal, szobrokkal teli mediterrán Boboli-kertet Firenzében.

A ciklámen töretlen népszerűségnek örvendő késő őszi, téli cserepes virágzó dísnövényünk, amelynek számos új fajtáját is bemutatjuk.

Megjelenés:
2019.
november 22.

Növényorvosi tanácsok a kártevő poloskafajokról, károsításukról, és az ellenük való védekezésről.

Hogyan varázsoljunk különleges dekorációkat konyhai alapanyagokból?

A keleti bölcsek aranyon és tömjénen kívül mirhát vittek ajándékol Jézus Krisztus születésére, Betlehembe. Megmutatjuk, hol teremnek.

Kertünkbe ritka madárvendégeket is csalogathatunk.

65

ALGEIER WENDY
kertészmérnök
wendya@t-online.hu

AMBRUS MÁRIA
kertészmérnök,
táj- és kertépítőmérnök
kertterapia@gmail.com

BIZA KLÁRA
főszerkesztő
biza.klara@
kerteszetesszoleszet.hu

FRÁTER ERZSÉBET
biológus, az MTA Nemzeti
Botanikus Kert kurátora
frater.erzsebet@okologia.mta.hu

HALMOS MONIKA
fitoterapeuta
www.rozsakunyo.hu
moni.halmos@gmail.com

SZÁMUNK SZERZŐI

JÓZSA KATA
kertészmérnök
jozs.kata1@gmail.com

KASZAB LÁSZLÓ
növényorvos
kaszabla@okologia.mta.hu

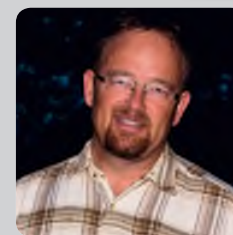
KÓSA GÉZA
dendrológus, botanikus,
MTA Nemzeti Botanikus Kert
kosa.geza@okologia.mta.hu

MEGYESI ÉVA
kertészmérnök
megyesie@index.hu

MERÉNYI ALEXANDRA
kertészmérnök
merenyi.alexandra@t-online.hu

MOLNÁR PÉTER
kertészmérnök,
természetfotós
molnary@freemail.hu

**SÜTÖRINÉ
DIÓSZEGI MAGDOLNA**
kertészmérnök
dioszegi.magdolna@kertk.szie.hu

SZAKÁCS-NAGY ZSUZSA
kertészmérnök
Szamóca Kiskertész Tanoda
szamocatanoda@gmail.com

Kertbarát
magazin

Készült a Kertészet és Szőlészet
szerkesztőségében

Alapította Bálint György 1977-ben

42. évfolyam, 2019./9-10. szám,
2019. szeptember 20.

FŐSZERKESZTŐ:

BIZA KLÁRA

SZERKESZTŐ:

SÁRKÓZI JUDIT

TERVEZŐSZERKESZTŐ:

Végh György

OLVASÓSZERKESZTŐ:

Tömpe Anna

TITKÁRSÁG: Kiss Jánosné

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓ:

1141 Budapest, Mirtusz u. 2.

Postacím: 1591 Budapest, Pf. 294

Telefon: +36-1-273-2290

Fax: +36-1-470-0410

E-mail: titkarsag@kerteszetesszoleszet.hu

Címkép: Floradania

KIADJA

a Magyar Mezőgazdaság Kft.

Felelős kiadó:

SÁRI ENIKŐ ügyvezető igazgató

HÁJÓS LÁSZLÓ ügyvezető igazgató

MB MAGYAR
BRANDS

3x 16 17 18

LAPTERJESZTÉS, PÉNZÜGY:

Laczó Angéla vezető, Fontos Éva,

Karácsonyi Ildikó, Gabula Fruzsina

MARKETING: Horváth Roland vezető,

Kovács Réka

ÜGYFÉLSZOLGÁLAT:

Husztiné Csekő Emma

Tel.: +36-1-470-0411, fax: +36-1-470-0410

HIRDETÉS:

Barsi Nóra

Tel.: +36-30-982-6369

barcsi.nora@magyarmezogazdasag.hu

Dohány Árpád

Tel.: +36-70-232-4231

dohany.arpad@

magyarmezogazdasag.hu

Kiss Jánosné

Tel.: +36-1-273-2285, +36-1-273-2290

titkarsag@kerteszetesszoleszet.hu

Minden jog fenntartva!

A lapból értesítéseket átvenni

csak a Kertbarát Magazinra való

hivatkozással lehet.

A hirdetések és egyéb

reklámkiadványok tartalmáért

a kiadó felelősséget nem vállal.

TERJESZTÉS:

Előfizetésben terjeszti

a Magyar Posta Zrt.

Postacím: 1900 Budapest

Előfizetésben megrendelhető

az ország bármely postáján,

a hírlapot kézbesítőknél,

a www.posta.hu webshopban

(https://eshop.posta.hu/storefront/),

e-mailen a hirlapelofizetes@posta.hu

címen, telefonon a +36-1-767-8262

számon, levélben a Magyar Posta Zrt.

1900 Budapest címen.

Külföldre és külföldön előfizethető

a Magyar Posta Zrt.-nél:

a www.posta.hu webshopban

(https://eshop.posta.hu/storefront/),

1900 Budapest, +36-1-767-8262,

hirlapelofizetes@posta.hu.

Belföldi előfizetési díj

egy évre 3870 Ft, fél évre 1935 Ft.

Árusítási úton terjeszti

a Lapker Zrt., a POHÍRKER Zrt.,

valamint az alternatív terjesztők.

NYOMJA:

Ipress Center Central Europe Zrt.

2600 Vác, Nádas utca 8.

Felelős vezető: Borbás Gábor

A nyomdai megrendelés törzsszáma:

Sz-12/99

Nyomás: 2019. szeptember 13.

HU ISSN 0133-9435

www.magyarmezogazdasag.hu

– az Agrárhíportál

Onlineüzletág-vezető: Práger Ádám

Szerkesztők: Mizsei Károly, Tóth-Gál Enikő

Fizessen elő a Kertbarát Magazin digitális változatára

akár
30%
kedvezménnyel!

	Nyomtatott lap ára (Ft)	Digitális lap ára (Ft)
Egy lapszám ára	695	485
Féléves előfizetés	1 935	1 350
Éves előfizetés	3 870	2 700

- Egyedi kedvezményes ár digitálislap-előfizetőink részére!
- Egyszerű, gyors, kényelmes előfizetési lehetőség!
- Bővített interaktív tartalom!
- Platformfüggetlen – bárhol, bármilyen eszközön megtekinthető!
- Keresési lehetőség a cikkekben és egyéb felhasználóbarát megoldások!
- Hirdetőpartnereink számára újszerű, interaktív megjelenési lehetőség!

Olvassa be a kódot és fizessen elő kényelmesen! →

Kertbarát

www.magyarmezogazdasag.hu

DIGITALSTAND

www.digitalstand.hu

Nézelődtél már webshopunkban? Szezonális slágertermékek, kerti szerszámok és gépek, növényápolási- és ültetési kellékek, exkluzív növénytartók és lakásdekorációs kiegészítők széles választékából válogathatsz. webshop.oazishu

Őszi akciós hétvége az Oázisban! Október 11-12-13.

Gyere el hozzánk október 11-12-13. között, mert ezen a hétvégén családi programok és szaktanácsadások mellett 30%-os faiskolai kedvezményel* várunk!

1000 EZER FORINT

Az Oázis Kertészet
ajándék kuponja

www.oazishu

A kupon 2019. szeptember 20. és október 20. között összes áruházunkban felhasználható, leadásával 5000 Ft értékű vásárlás esetén 4000 Ft-ot kell fizetned. A kupon más akcióval nem vonható össze, akciók áru termékekre nem váltható be. Vásárlásonként egy darab kupon használható fel.

Kertészeti áruházaink szerte az országban:

Ajka Ipari Park, északi szektor; Budakeszi Szőlőskert Ipari Park (a Tesconál); BP-Pasarét Zilah u. 6; BP-Kőbánya Kőbányai út 47; BP-Rákosszentmihály Szlovák út 15; BP-Soroksár Helsinki út 80; Cegléd Külső-Jászberényi út 2; Csopak Mini Kossuth L. u. 15; Debrecen Balmazújvárosi út; Diósd Diófásor u. 19. (Az Intersparnál); Hajdúnánás Mini Szabadság u. 50; Jászberény Nagykátai út 17; Kecskemét Budai út, a Tesco előtt; Keszthely Semmelweis u. 2; Mohács Pécsi út, Ipari Park; Monor 4-es főút 32. km; Nyíregyháza Korányi Frigyes út 204; Szeged Alkony utca 3; Szekesfehérvár Holland fasor 1; Szolnok - Szajol 4-es főút 108. km; Tatabánya Erdész u. 39. (A Dózsakertben); Törökbálint Torbágy u. 4., (az Auchánál)

www.oazishu